

Monimuotoisuuden turvaaminen ja organisaatioiden välinen yhteistyö – METSON verkkokysely metsäkeskuksille, alueellisille ympäristökeskuksille ja metsänhoitoyhdistyksille

Hanna Kumela, Terhi Koskela, Kimmo Syrjänen ja Paula Horne

Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute -sarjassa julkaistaan tutkimusten ennakkotuloksia ja ennakkotulosten luonteisia selvityksiä. Sarjassa voidaan julkaista myös esitelmiä ja kokouskoosteita yms.

Sarjassa ei käytetä tieteellistä tarkastusmenettelyä. Kirjoitukset luokitellaan Metlan julkaisuominnassa samaan ryhmään monisteiden kanssa.

Sarjan julkaisut ovat saatavissa pdf-muodossa sarjan Internet-sivuilta.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/>
ISSN 1795-150X

Toimitus

Unioninkatu 40 A
00170 Helsinki
puh. 010 2111
faksi 010 211 2101
sähköposti julkaisutoimitus@metla.fi

Julkaisija

Metsäntutkimuslaitos
Unioninkatu 40 A
00170 Helsinki
puh. 010 2111
faksi 010 211 2101
sähköposti info@metla.fi
<http://www.metla.fi/>

Tekijät Kumela, Hanna, Koskela, Terhi, Syrjänen, Kimmo & Horne, Paula			
Nimeke Monimuotoisuuden turvaaminen ja organisaatioiden välinen yhteistyö – METSON verkkokysely metsäkeskuksille, alueellisille ympäristökeskuksille ja metsänhoitoyhdistyksille			
Vuosi 2007	Sivumäärä 30	ISBN 978-951-40-2058-2 (PDF)	ISSN 1795-150X
Yksikkö / Tutkimusohjelma / Hankkeet Vantaan toimintayksikkö / Metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinot ja yhteiskunnalliset vaikutukset / 3407 ja 3416			
Hyväksynyt Arto Naskali, hankkeen 3416 vastuututkija, 16.10.2007			
<p>Raportissa tarkastellaan metsäkeskusten ja alueellisten ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten näkemyksiä metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimasta ja sen kehittämistarpeista sekä yhteistyön kehittämisestä eri organisaatioiden välillä monimuotoisuuden turvaamisessa. Aineisto koottiin verkkokyselyllä vuonna 2006.</p> <p>Monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoiman monipuolisuutta, mutta toisaalta myös sen yksinkertaistamista sekä sulauttamista osaksi normaalia metsäammattilaisten ja ympäristöviranomaisten toimintakäytäntöä pidettiin tärkeänä. Pysyviä vapaaehtoisia keinoja pidettiin tärkeimpinä monimuotoisuuden turvaamisessa lähes kaikkien elinympäristöjen osalta. Ympäristökeskuksissa kannatettiin enemmän pysyviä suojelukeinoja kun taas metsäammattilaiset painottivat voimakkaammin määräaikaista keinoja, kuten luonnonarvokauppaa. Ennallistamiseen suojelualueilla suhtauduttiin myönteisemmin kuin ennallistamiseen talousmetsissä, erityisesti metsäammattilaisten keskuudessa. Olemassa olevan lahoppuuston säästämistä pidettiin ennallistamis- ja luonnonhoitokeinoista tarpeellisimpana. Monimuotoisuuden turvaamisessa ja keinoissa halutaan ottaa nykyistä laajemmin huomioon myös yhteiskunnallisia tekijöitä, kuten maaseudun elinvoimaisuuden säilyminen ja maisemanhoito ja kulttuuriarvot.</p> <p>Monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvien työtehtävien katsottiin sopivan parhaiten ympäristö- ja metsäkeskuksille sekä joiltain osin metsänhoitoyhdistyksille. Vaikka usean organisaation mukana olo koettiin olevan metsänomistajalle ja itse sopimusprosessin toteuttamiselle hankalana, sopimusten pysyvyys ja määräaikaisuus muodosti jakajan eri organisaatioiden välille: pysyviin sopimuksiin liittyvien tehtävien katsottiin kuuluvan ympäristökeskuksille ja määräaikaisiin liittyvien tehtävien pääasiassa metsäammattilaisille. Yhteistyöhankkeiden, tiedotuksen ja koulutuksen lisäämisen katsottiin vähentävän organisaatioiden välisiä ennakkoluuloja ja helpottavan yhteistyön syntymistä ja tiedon, osaamisen ja kokemusten jakamista. Yhteistyö eri metsäammattilaisten, ympäristökeskusten, metsänhoitoyhdistysten, ympäristöjärjestöjen ja maanomistajien kanssa nähtiin ylipäänsä tärkeänä monimuotoisuuden turvaamisessa. Erityisesti tiedon kulkuun ja tietokantojen yhteiskäyttöön metsä- ja ympäristöviranomaisten välillä toivottiin parannusta.</p>			
Asiasanat METSO-ohjelma, monimuotoisuuden turvaaminen, yhteistyö monimuotoisuuden turvaamisessa, suojelukeinot			
Julkaisun verkko-osoite http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp058.htm			
Yhteydenotot Terhi Koskela, Metsäntutkimuslaitos, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki. Sähköposti terhi.koskela@metla.fi			
Muita tietoja Tutkimus on saanut rahoitusta Suomen Akatemian Law, Forests and Biodiversity (FORBID) -hankkeesta (nro 206020)			

Sisällys

Esipuhe	5
1 Johdanto	6
2 Aineisto ja menetelmät	7
3 Tulokset	8
3.1 Keinovalikoima	8
3.1.1 Eri keinojen tarpeellisuus	8
3.1.2 Suojelukeinojen painotus eri elinympäristöissä	11
3.1.3 Luonnonhoito- ja ennallistamistoimenpiteiden tarpeellisuus	13
3.1.4 Yhteiskunnallisten tekijöiden huomioon ottaminen keinovalikoimassa ja toteutuksessa	15
3.1.5 Keinojen yhteiskunnalliset vaikutukset	16
3.2 Yhteistyö toimijoiden kesken	17
3.2.1 Eri toimintojen ja yhteistyön tärkeys monimuotoisuuden turvaamisessa	17
3.2.2 Asenteet monimuotoisuuden turvaamista kohtaan.....	20
3.2.3 Monimuotoisuuden turvaamisen työnjako	22
3.3 Monimuotoisuuden turvaamisen kehittäminen	24
3.3.1 Monimuotoisuuden turvaamisen kehitystarpeet ja sen vaatimat resurssit	24
3.3.2 Metsäsuunnittelu ja monimuotoisuuden turvaaminen.....	26
4 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	27
Kirjallisuus	30

Esipuhe

Tässä metsäkeskuksille, alueellisille ympäristökeskuksille ja metsänhoitoyhdistyksille suunnatussa kyselyssä kartoitettiin näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimasta ja sen kehittämistarpeista sekä yhteistyön kehittämisestä eri organisaatioiden välillä monimuotoisuuden turvaamisessa. Kysely tuki osaltaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) seuranta- ja arviointia ja osa tuloksista on raportoitu myös METSO:n seurannan ja arvioinnin loppuraportissa.

Metlassa työ on kuulunut tutkimushankkeeseen *Yksityismetsien monimuotoisuuden turvaamisen ohjauskeinot* ja tutkimusohjelmaan *Metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinot ja yhteiskunnalliset vaikutukset (TUK)*. Tutkimus on saanut rahoitusta ympäristöministeriöstä sekä Suomen Akatemian Ympäristö ja Oikeus -tutkimusohjelman hankeesta *Laki, metsät ja luonnon monimuotoisuus (FORBID)*.

Kysely toteutettiin NexisDelfix-verkkoympäristössä, joka on Internetixin tarjoama verkko-ohjelma. Kiitokset Hannu Linturille sekä Ville Venäläiselle tuesta kyselyn toteuttamisessa. Parhaat kiitokset myös metsäkeskusten, ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten henkilöille osallistumisesta kyselyyn sekä kiitokset Harri Hänniselle hyvästä yhteistyöstä ja Maija Heinolle julkaisun ammattitaitoisesta taitosta.

Marraskuussa 2007

Hanna Kumela, Terhi Koskela, Kimmo Syrjänen ja Paula Horne

1 Johdanto

Valtioneuvosto teki 23.10.2002 periaatepäätöksen Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamista edistävästä toimintaohjelmasta (METSO) vuosille 2003–2007. METSO-toimintaohjelman tavoitteena on turvata nykyistä paremmin metsäisille luontotyypeille ja uhanalaisille lajeille tärkeitä elinympäristöjä ja metsien rakennepiirteitä. Ohjelma sisältää 17 toisiaan tukevaa toimenpide-ehdotusta, joista osa perustuu käytössä oleviin metsien monimuotoisuutta säilyttäviin keinoihin ja osa kokonaan tai osittain uusiin, pilottihankkeissa kokeiltaviin keinoihin. Toimenpiteillä pyritään sekä luomaan erityyppisiä uusia metsien monimuotoisuutta ylläpitäviä alueita ja alueiden verkostoja että tehostamaan suojelua nykyisillä suojelualueilla mahdollisimman kustannustehokkaasti. Pilottihankkeissa kokeiltavat monimuotoisuuden turvaamiskeinot ovat metsänomistajan vapaaehtoisuuteen perustuvia ja niillä pyritään lisäämään luonnonsuojelun yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja vähentämään metsien suojeluun liittyneitä ristiriitoja. (Valtioneuvoston periaatepäätös 2002.) METSO-toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi tehtiin Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja Metsätutkimuslaitoksen (Metla) yhteistyönä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön toimeksiannosta (Syrjänen ym. 2007).

Tässä raportissa selvitetään metsäkeskusten ja alueellisten ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimasta ja METSON kokeiluhankkeiden soveltamisesta vuoden 2006 jälkeen, monimuotoisuuden turvaamisen kehittämistarpeista sekä yhteistyön kehittämisestä eri organisaatioiden välillä monimuotoisuuden turvaamisessa.

METSON kokeiluhankkeista luonnonarvokauppaa ovat toteuttaneet Lounais-Suomen ympäristökeskus ja Lounais-Suomen metsäkeskus, tarjouskilpailua Uudenmaan-, Pohjois-Savon- ja Lapin ympäristökeskukset. Yhteistoimintaverkostoissa ovat toimineet Hämeen ympäristökeskus, metsäkeskus Häme-Uusimaa, metsäkeskus Pohjois-Karjala, Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Uudenmaan ympäristökeskus, metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, metsäkeskus Rannikko sekä Länsi-Suomen ympäristökeskus. METSON seurannassa ja arvioinnissa on kerätty näiltä alueilta kokemuksia keinovalikoimasta ja näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisen toteuttamisesta tulevaisuudessa. (Syrjänen ym. 2005, Koskela ym. 2006a,b.) Tässä raportissa kartoitetaan myös niiden metsäkeskusten ja alueellisten ympäristökeskusten näkemyksiä, joiden toimialueella ei ole toteutettu METSON kokeiluhankkeita.

Ympäristöministeriö asetti 17.4.2007 kaksi työryhmää, valmisteluryhmän ja asiantuntijoista koostuvan selvitysryhmän valmistelemaan METSON jatkoa. Valmistelutyöryhmän tehtävänä on valmistella ehdotus *Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaksi vuosille 2008–2016*. Valmistelutyöryhmän tehtävänä on määritellä toimintaohjelman tavoitteet, toimintaohjelmassa käytettävät metsien monimuotoisuuden turvaamista edistävät keinot, menettelytavat, joilla eri toimijoiden yhteistyötä edistetään metsien monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvissä asioissa, sekä laatia ehdotus ohjelman rahoituksesta, selvittää sen ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset, ja laatia ehdotus toimintaohjelman seurannasta ja väliarvioinneista. Ehdotuksen Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaksi vuosille 2008–2016 on määrä valmistua vuoden 2007 aikana. (Ympäristöministeriö 2007.)

2 Aineisto ja menetelmät

Kysely toteutettiin verkkokyselynä NexusDelfix-ympäristössä yhdessä metsänhoitoyhdistysten toiminnanjohtajille suunnatun kyselyn kanssa. NexusDelfix on Delfoi-tutkimusmetodin käyttöön suunniteltu verkko-ohjelmisto. Delfoi on asiantuntijamenetelmä, jonka avulla voidaan tutkia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. (Futunet ja Internetix 2006.) Tässä kyselyssä NexusDelfix-ympäristön käyttöön päädyttiin, koska se mahdollisti vastaajien keskustelun aihepiiristä kyselyn jälkeen. Osa kysymyksistä oli yhteisiä sekä metsä- ja ympäristökeskuksille että metsänhoitoyhdistyksille. Metsänhoitoyhdistyksille suunnatun kyselyn tavoitteena oli kartoittaa monimuotoisuusneuvonnan nykytilaa ja kehittämistarpeita ja sen tulokset on raportoitu julkaisuissa ”Metsäluonnon monimuotoisuusneuvonnan vaikuttavuus ja kehittämistarpeet.” (Hänninen ja Kurttila 2007).

Kyselystä lähetettiin kutsukirje sähköpostitse metsäkeskusten metsänhoitopäälliköille (13 henkilöä), luonnonhoitovastaaville (7 henkilöä) sekä Tapion luonnon- ja metsänhoidon neuvottelupäivään (4.4.2006) osallistuneille. Lisäksi kyselystä tiedotettiin metsäkeskusten yhteisessä intranetissä Silmussa, jossa kehoitettiin kaikkia metsäkeskusten työntekijöitä osallistumaan kyselyyn. Alueellisiin ympäristökeskuksiin kutsu lähetettiin luonnonsuojeluasioiden parissa työskenteleville henkilöille, joita oli yhteensä 271. Metsänhoitoyhdistyksissä kysely osoitettiin kaikille 154 toiminnanjohtajalle. 79 yhdistyksessä kyselyä ei kuitenkaan voitu lähettää henkilökohtaisesti toiminnanjohtajalle, vaan käytettävissä oli vain toimiston sähköpostiosoite. Kutsuviestissä kerrottiin kyselystä ja pyydettiin vastaajia rekisteröitymään kyselyn verkkosivulle. Rekisteröitymisessä vastaajia ohjeistettiin luomaan itselleen käyttäjätunnus ja salasana sekä ilmoittamaan sähköpostiosoite. Rekisteröityneille lähetettiin ohjeet kyselyyn vastaamisesta sähköpostitse. Kysely oli avoinna 12.4. – 26.8.2006. Tänä aikana vastaajia muistutettiin sähköpostitse kyselystä ja vastaamisesta yhteensä viisi kertaa.

Metsä- ja ympäristökeskuksille ja metsänhoitoyhdistyksille suunnattuihin kyselyihin rekisteröityi yhteensä 180 vastaajaa. Kaikki rekisteröityneet eivät kuitenkaan vastanneet kyselyyn, vaan vastauksia saatiin yhteensä 124 kpl (taulukko 1). Metsäkeskuksista vastauksia saatiin 34 kpl (vastausprosenttia ei voida arvioida, koska kyselyn vastaanottajien määrä ei ole tiedossa jakelutavan vuoksi), alueellisista ympäristökeskuksista 52 kpl (19 %) ja metsänhoitoyhdistyksistä 38 kpl (25 %). Kyselyn vastausprosentti jäi melko alhaiseksi. Syynä tähän ovat voineet olla tekniset vaikeudet rekisteröitymisessä ja kyselyn täyttämässä sekä kyselyn ajoittuminen maastotyökauden alkuun, joka on kiireistä aikaa metsä- ja ympäristökeskuksissa sekä metsänhoitoyhdistyksissä.

Kyselyn sulkeutumisen jälkeen vastaajille annettiin mahdollisuus tarkastella tulosten yhteenvedon ja antaa palautetta kyselystä NexusDelfix:in verkkosivuilla 21.6–26.8.2006. Tulosten yhteenvedosivujen kävijämäärää ei pystytty arvioimaan.

Taulukko 1. Verkkokyselyyn vastanneiden määrä organisaatioittain.

Organisaatio	Saadut vastaukset	Vastausprosentti
Metsäkeskus	34	Ei voida arvioida ¹
Ympäristökeskus	52	19,2
Metsänhoitoyhdistys	38	24,7
Yhteensä	124	–

¹ Ei voida arvioida, koska mahdollisten vastaajien määrä ei ole tiedossa yleisen tiedotuksen vuoksi

Kyselyn monivalintakysymysten vastauksia käsiteltiin SPSS-ohjelmalla ja avoimia vastauksia atlas.ti-laadullisen tutkimuksen käsittelyohjelmalla. Monivalintakysymysten tulokset esitetään prosentiosuuksina kaikista vastaajista ja kun vastaajaryhmien välillä on eroja, on ne mainittu erikseen. Avointen vastausten tuloksissa esitetään vastaajien näkemyksiä mahdollisimman laajasti eikä vastaajaryhmiä ole eroteltu, ainoastaan joitain poikkeavia tuloksia on nostettu esille. Tulokset eivät siten ole yleistettävissä vastaajaryhmien päätelmiksi.

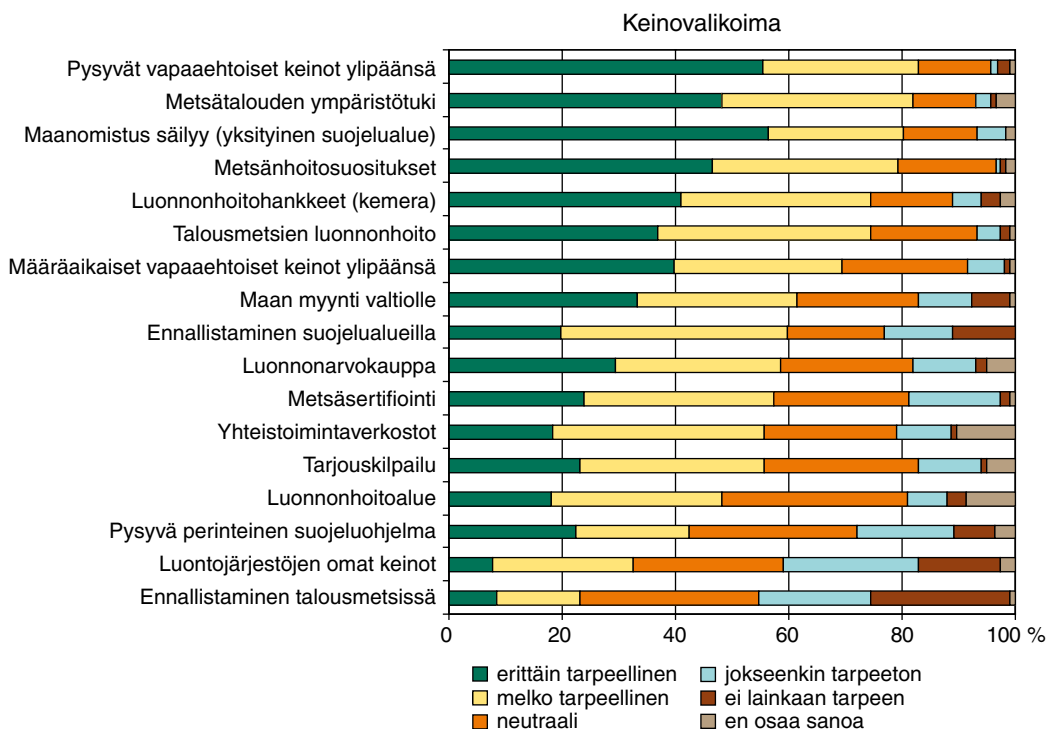
3 Tulokset

3.1 Keinovalikoima

3.1.1 Eri keinojen tarpeellisuus

Vastaajia pyydettiin arvioimaan eri suojelukeinojen ja monimuotoisuuden turvaamistapojen tarpeellisuutta asteikolla 1 (ei lainkaan tarpeen) – 5 (erittäin tarpeellinen). Kysymykseen vastasivat sekä metsä- ja ympäristökeskukset että metsänhoitoyhdistykset (kuva 1).

Pysyvät vapaaehtoiset keinot ylipäänsä nähtiin kaikkein tärkeimpinä monimuotoisuuden turvaamiskeinoina ja yli neljä viidesosaa vastaajista piti niitä tarpeellisina. Suojelun pysyvyys nähtiin valtion varojen käytön kannalta järkevänä ja erityisesti metsäisten luontotyyppien osalta tärkeänä asiana. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat vapaaehtoisten pysyvien keinojen käyttöön hieman metsäkeskusten vastaajia myönteisemmin, kun taas metsänhoitoyhdistysten vastaajat näkivät edellisiä ryhmiä harvemmin pysyvät keinot tarpeellisina. Neljä viidesosaa vastaajista koki

Kuva 1. Ympäristökeskusten, metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten vastaajien näkemykset eri keinojen tarpeellisuudesta monimuotoisuuden turvaamisen verkoston kehittämisessä omalla toimialueella (% vastaajista).

tarpeelliseksi. Alueellisten ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat yksityisten suojelualueiden perustamiseen kaikkein myönteisimmin (vajaa 3/4 piti erittäin tarpeellisena). *Maan myynti vapaaehtoisesti valtiolle* suojelutarkoituksiin jakoi enemmän vastaajien mielipiteitä, vaikka yli puolet vastaajista piti sitäkin tarpeellisena osana monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimaa. Alueellisten ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat maan myyntiin selkeästi muita myönteisemmin. Metsänhoitoyhdistysten vastaajista puolestaan viidesosa ei pitänyt maan myyntiä lainkaan tarpeellisena keinona.

Pysyvistä suojelukeinoista *perinteinen suojeluohjelma* sai vähiten kannatusta. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat perinteiseen suojeluohjelmaan metsäammattilaisia myönteisemmin. Metsänhoitoyhdistysten vastaajat suhtautuivat selkeästi kielteisimmin perinteiseen suojeluohjelmaan ja vain kymmenesosa koki sen tarpeellisena.

Kaikista vastaajista yli kaksi kolmasosaa piti *määräaikaisia vapaaehtoisia keinoja ylipäänsä* tarpeellisina. Metsäammattilaiset suhtautuivat määräaikaisiin vapaaehtoisin keinoihin hieman ympäristöviranomaisia positiivisemmin. Määräaikaisina keinoina kyselyssä esitettiin luonnonarvokauppa, tarjouskilpailu, yhteistoimintaverkostot, metsätalouden ympäristötuki, luonnonhoitohankkeet ja luonnonhoitoalueet. Tarjouskilpailussa sekä yhteistoimintaverkostoissa käytetään kuitenkin myös pysyviä suojelukeinoja.

Noin puolet vastaajista koki uudet vapaaehtoiset suojelukeinot, *luonnonarvokaupan, yhteistoimintaverkostot* ja *tarjouskilpailun* tarpeellisiksi keinoiksi. Metsäorganisaatioissa suhtauduttiin luonnonarvokauppaan selkeästi ympäristökeskuksia myönteisemmin. Sekä metsäkeskusten että metsänhoitoyhdistysten vastaajista kolme neljäsosaa piti luonnonarvokauppaa tarpeellisena keinona. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat luonnonarvokauppaan kriittisemmin ja vain vajaa 40 prosenttia näki sen tarpeellisena.

Tarjouskilpailun koki tarpeellisena keinona yli puolet vastaajista. Myönteisenä pidettiin sitä, että alueet suojellaan pääsääntöisesti pysyvästi mutta todettiin, että kohteiden valintakriteerien tulisi kuitenkin olla tarpeeksi väljät, jotta myös kehityskelpoisia kohteita voitaisiin ottaa suojelun piiriin. Ympäristöviranomaiset suhtautuivat tarjouskilpailuun myönteisemmin kuin luonnonarvokauppaan, kun taas metsänhoitoyhdistysten ja metsäkeskusten vastaajat arvioivat luonnonarvokaupan tarpeellisemmaksi.

Vastaajat pitivät yhteistoimintaverkostoja luonnonarvokaupan ja tarjouskilpailun tapaan pääosin tarpeellisina keinoina. Metsänhoitoyhdistyksissä suhtauduttiin niihin hieman muita kriittisemmin.

Luonnonhoitoalueisiin ei suhtauduttu yhtä myönteisesti kuin uusiin vapaaehtoisin suojelukeinoihin. Vajaa puolet kaikista vastanneista koki ne tarpeellisiksi. Myönteisimmin luonnonhoitoalueisiin suhtautuivat ympäristökeskusten vastaajat.

Metsätalouden ympäristötuki nähtiin yksityisten suojelualueiden perustamisen jälkeen tärkeimpänä yksittäisenä keinona monimuotoisuuden turvaamisessa ja neljä viidesosaa vastaajista koki sen tarpeelliseksi. Erityisesti metsäkeskuksissa siihen suhtauduttiin myönteisesti. Kemera-rahoitteisia *luonnonhoitohankkeita* piti tärkeinä kolme neljäsosaa vastaajista.

Ennallistamiseen suojelualueilla suhtauduttiin yleisesti myönteisemmin kuin *ennallistamiseen talousmetsissä*, vaikka mielipiteet vaihtelivatkin organisaatioiden kesken. Alueellisten ympäristökeskusten vastaajista neljä viidesosaa piti suojelualueilla tapahtuvaa ennallistamista tarpeel-

lisena keinona, kun taas talousmetsien ennallistamisen kannattajia oli puolet vähemmän, 42 %. Vastaajien mukaan yksityismaiden talousmetsien ennallistamiseen tulisi panostaa enemmän lisäämällä Kemera-rahoitusta ja markkinoimalla sitä metsänomistajille. Suojelualueilla ennallistaminen tulisi puolestaan keskittää suojeluytimien läheisyyteen. Metsäkeskuksissa suojelualueilla ennallistamiseen suhtauduttiin melko myönteisesti, mutta talousmetsissä tapahtuvaan ennallistamiseen huomattavasti kriittisemmin. Viidennes vastaajista näki talousmetsien ennallistamisen kokonaan tarpeettomana. Metsänhoitoyhdistysten vastaajat suhtautuivat ennallistamiseen sekä suojelualueilla että talousmetsissä selkeästi muita vastaajaryhmiä kielteisemmin.

Metsäsertifiointi sai vastaajilta myönteisen vastaanoton ja yli puolet vastaajista piti sitä tarpeellisena. Erot eri organisaatioiden välillä olivat vähäisiä. Toisaalta eräät ympäristökeskusten vastaajat eivät uskoneet sertifiointin vaikuttavan metsänhoitotoimenpiteisiin juuri lainkaan.

Noin neljä viidesosaa vastaajista koki *metsänhoitosuositukset ja talousmetsien luonnonhoidon* tärkeiksi monimuotoisuuden turvaamiseksi. Erot eri organisaatioiden kesken olivat vähäisiä, metsänhoitoyhdistysten suhtautuessa hieman muita kriittisemmin talousmetsien luonnonhoitoon.

Luontojärjestöjen omat keinot, kuten WWF:n perintömetsäkampanja, jakoivat vastaajien mielipiteitä. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat niihin myönteisemmin kuin metsäkeskusten vastaajat. Metsänhoitoyhdistysten vastaajat olivat kaikkein kielteisimpiä niitä kohtaan.

Vastaajilla oli mahdollisuus kirjoittaa kysymyksen jälkeen kommentteja aihepiiristä. Kommentteissa laajaa keinovalikoimaa pidettiin ylipäänsä tarpeellisena ja esitettiin, että keinovalikoiman tulisi olla käytössä koko maassa maanomistajien tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi. Vastaajat kokivat määräaikaiset keinot myönteisinä ja tervetulleina sekä jo olemassa olevaa verkostoa täydentävinä suojelukeinoina. Olennaisena tekijänä pidettiin metsänomistajan vaikutusmahdollisuutta suojelutapaan. Lisäksi metsänomistajien arvioitiin suhtautuvan määräaikaisiin suojelukeinoihin myönteisemmin kuin pysyviin. Suojelun määräaikaisuus sai osakseen myös kritiikkiä. Määrärikaisten keinojen luonnonsuojelulle tuottama hyöty koettiin epävarmaksi ja varsinkin 10 vuoden sopimuksia pidettiin liian lyhyinä ja luonnonsuojelun kannalta merkityksettöminä sekä kalliina toteuttaa. Määrärikaisten rauhoitusten nähtiin soveltuvan vain osalle elinympäristöistä. Esitettiin, että vapaaehtoiset määräaikaiset suojelukeinot tulisi pitää riittävän yksinkertaisina, jotta rajalliset varat voitaisiin kohdentaa suojelun toteuttamiseen sopimusbyrokratian sijasta. Lisäksi toivottiin, että vapaaehtoisen ja määrärikaaisen suojelusopimuksen sopimusprosessi pystyttäisiin toteuttamaan kohtuullisen nopeasti.

3.1.2 Suojelukeinojen painotus eri elinympäristöissä

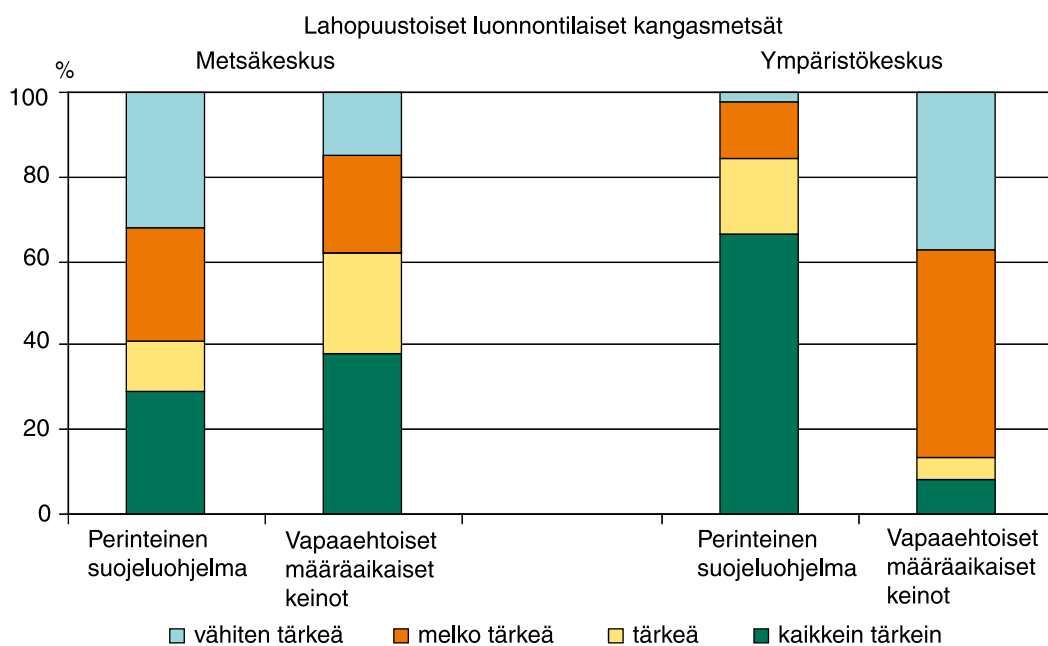
Vastaajia pyydettiin arvioimaan miten erilaisia suojelukeinoja (perinteinen suojeluohjelma, jossa alueet hankitaan valtiolle, vapaaehtoinen määrärikainen suojelu metsänomistajan aloitteesta, vapaaehtoinen pysyvä suojelu metsänomistajan aloitteesta sekä talousmetsien luonnonhoito) tulisi painottaa eri elinympäristöjen suojelussa yksityismailla asteikolla 1 (kaikkein tärkein) – 4 (vähiten tärkeä). Kysymykseen vastasivat metsäkeskusten ja alueellisten ympäristökeskusten edustajat.

Lahopuustoisten luonnontilaisten kangasmetsien suojelussa tärkeimpänä keinona nähtiin metsänomistajan aloitteesta tapahtuva vapaaehtoinen pysyvä suojelu, jota ympäristökeskusten vastaajista 92 % ja metsäkeskusten vastaajista 79 % piti tärkeänä. Ympäristökeskusten vastaajat pitivät toiseksi tärkeimpänä keinona lahopuustoisten luonnontilaisten kangasmetsien suojelussa perin-

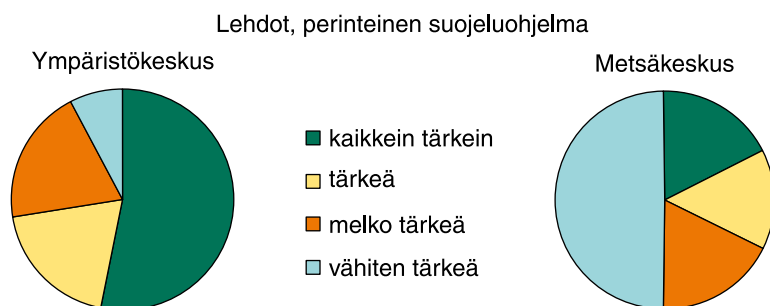
teistä suojeleohjelmaa, kun taas metsäkeskusten vastaajat kokivat toiseksi tärkeimmäksi vapaaehtoiset määräaikaiset suojelukeinot (kuva 2.). Talousmetsien luonnonhoitoa pidettiin selkeästi vähiten tärkeänä keinona lahoppuustoisten kangasmetsien suojelussa.

Metsäluhtien ja tulvametsien suojelussa tärkeimpänä keinona nähtiin vapaaehtoinen pysyvä suojele, joka tapahtuu metsänomistajan aloitteesta. Ympäristökeskusten vastaajat pitivät metsäluhtien ja tulvametsien suojelussa vähiten tärkeinä keinoina vapaaehtoisia määräaikaisia keinoja sekä talousmetsien luonnonhoitoa, metsäkeskusten vastaajat puolestaan perinteistä suojeleohjelmaa. Metsäluhdat nähtiin tärkeinä ekologisina ympäristöinä, joissa niille tyypillisen lajiston elinot on turvattava muuallakin kuin pelkästään perinteisillä suojeleohjelmakohteilla.

Lehtojen suojelussa pysyvyys nähtiin tärkeänä suojelekeinojen ominaisuutena. Vapaaehtoisista, metsänomistajan aloitteesta tapahtuvaa pysyvää suojeleua pidettiin tärkeimpänä keinona. Ympäristökeskusten vastaajista vajaa kolme neljäsosaa piti myös perinteistä suojeleohjelmaa tärkeänä lehtojen suojelussa, kun taas metsäkeskusten vastaajista puolet piti sitä vähiten tärkeänä keinona (kuva 3.). Lehtojen määräaikainen suojele ja talousmetsien luonnonhoito saivat enemmän kannatusta metsäkeskusten kuin ympäristökeskusten vastaajilta.

Kuva 2. Metsäkeskusten ja ympäristökeskusten näkemykset eri keinojen tärkeydestä lahoppuustoisten luonnontilaisten kangasmetsien suojelussa.

Kuva 3. Ympäristökeskusten ja metsäkeskusten näkemykset lehtojen suojeleusta perinteisellä suojeleohjelmalla.

Korpien suojelun tärkeimmiksi keinoiksi koettiin vapaaehtoiset pysyvät suojelukeinot. Perinteinen suojeluohjelma jakoi ympäristökeskusten ja metsäkeskusten vastaajien mielipiteitä ja ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat siihen selkeästi myönteisemmin. Määräaikaista vapaaehtoisia keinoja ja talousmetsien luonnonhoitoa ei pidetty kovin tärkeinä keinoina korpien suojelussa.

Perinneympäristöjen, kuten hakamaiden ja metsälaidunten, suojelussa metsäkeskusten vastaajien mukaan tärkeimpiä ovat vapaaehtoiset määräaikaisten keinot. Ympäristökeskusten vastaajista yhtä moni kannatti sekä määräaikaista että pysyviä vapaaehtoisia keinoja. Myös maatalouden ympäristötuen katsottiin sopivan perinneympäristöjen suojeluun. Perinteistä suojeluohjelmaa pidettiin selkeästi vähiten tärkeänä keinona, eikä myöskään talousmetsien luonnonhoitoa koettu kovin tärkeäksi keinoksi perinneympäristöjen suojelussa. Perinneympäristöjen rajauksen ja hoidon todettiin vaativan nopeasti panostusta. *Paahderinteiden* suojelussa tärkeimpinä nähtiin vapaaehtoiset pysyvät suojelukeinot ja vähiten tärkeänä perinteinen suojeluohjelma. Talousmetsien luonnonhoito puolestaan jakoi ympäristökeskusten vastaajien näkemyksiä paahderinteiden suojelussa, mutta metsäkeskusten vastaajista suurin osa suhtautui siihen myönteisesti.

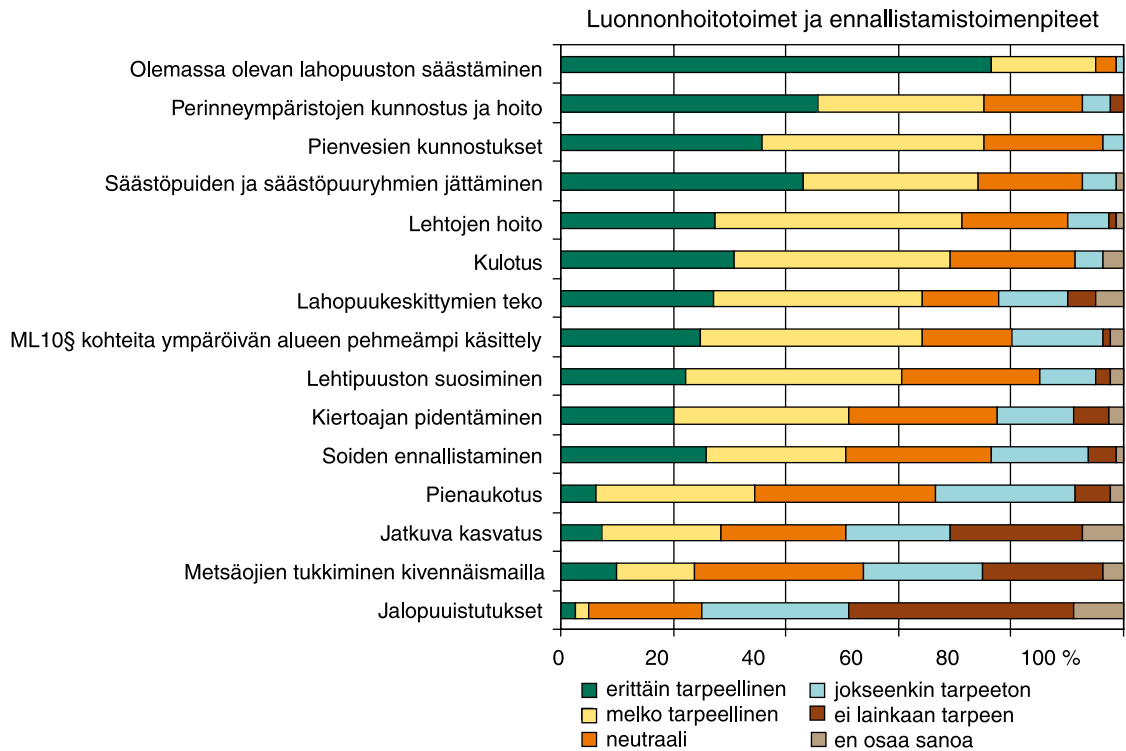
Vajaa neljä viidesosaa vastaajista piti vapaaehtoisia pysyviä suojelukeinoja tärkeimpinä keinoina *maankohoamisrannikon metsien* suojelussa. Metsäkeskusten vastaajat pitivät määräaikaista vapaaehtoisia suojelukeinoja selkeästi tärkeämpinä kuin ympäristökeskusten vastaajat. Perinteinen suojeluohjelma jakoi vastaajien mielipiteitä.

Myös *pienvesikokonaisuuksien* suojelussa tärkeimpänä keinona nähtiin pysyvät vapaaehtoiset suojelukeinot, vaikka vastaajien mielipiteet vaihtelivatkin keinojen kesken. Alueellisten ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat myönteisemmin perinteisen suojeluohjelman käyttöön pienvesikokonaisuuksien suojelussa kuin metsäkeskusten vastaajat, jotka puolestaan kannattivat määräaikaista vapaaehtoisia keinoja. Mielipiteet talousmetsien luonnonhoidon mahdollisuuksista pienvesikokonaisuuksien suojelussa jakaantuivat melko tasaisesti, vaikkakin ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat siihen hieman metsäkeskusten vastaajia myönteisemmin.

Vastaajilla oli mahdollisuus kirjoittaa kysymyksen jälkeen kommentteja kysymyksen aihepiiristä. Suojelun määräaikaisuus ja pysyvyys herättikin paljon ajatuksia. Määräaikaista suojelua kritisoitiin siitä, että epävarmuus suojelun loppuvaiheen saavuttamisesta on suuri. Osa vastaajista epäili määräaikaisten suojelun olevan varojen ja työpanoksen haaskausta ja sillä saavutettavan vain tapauskohtaisia onnistumisia. Pysyvä suojelu nähtiin usein monimuotoisuuden kannalta kestävämpänä vaihtoehtona. Sen todettiin sopivan lahopuun tuottamiseen sekä erityisesti luonnontilaisille metsille ja korville, joilla ei ole ennallistamis- ja hoitotarvetta. Myös määräaikaista suojelua pidettiin hyvänä vaihtoehtona tiettyjen elinympäristöjen osalta. Kohteet, jotka vaativat toistuvaa hoitoa soveltuivat sopimusperusteiseen suojeluun, erityisesti jos maanomistajalla on halua toteuttaa tarvittavat hoitotoimet. Hankinta valtiolle nähtiin perusteltuna silloin, kun omistaja ei itse halua hoitaa kohdettaan, vaikka pienialaisten kohteiden kuten lehtojen ja korpien hankkimista valtiolle ei nähtykään kiinteistönmuodostuskustannusten vuoksi aina järkevänä.

3.1.3 Luonnonhoito- ja ennallistamistoimenpiteiden tarpeellisuus

Vastaajia pyydettiin arvioimaan millaiset luonnonhoitotoimet ja ennallistamistoimenpiteet olisivat tarpeellisia monimuotoisuuden turvaamisessa heidän omalla toimialueellaan asteikolla 1 (ei lainkaan tarpeen) – 5 (erittäin tarpeellinen). Kysymys esitettiin metsä- ja ympäristökeskusten edustajille (kuva 4).

Kuva 4. Metsä- ja ympäristökeskusten vastaajien näkemykset erilaisten luonnonhoitotoimien ja ennallistamistoimien tarpeellisuudesta monimuotoisuuden turvaamisessa heidän omalla toimialueellaan (% vastaajista).

Olemassa olevan lahoppuuston säästäminen koettiin selkeästi tarpeellisimpana toimenpiteenä monimuotoisuuden turvaamiseksi kummassakin vastaajaryhmässä. *Perinneympäristöjen kunnostusta* ja *hoitoa* pidettiin toiseksi tarpeellisimpana toimenpiteenä. Alueellisten ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat perinneympäristöjen kunnostukseen ja hoitoon selkeästi metsäkeskusten vastaajia myönteisemmin. Ympäristökeskusten vastaajista noin 90 % ja metsäkeskusten vastaajista 58 % piti sitä tarpeellisena. *Pienvesien kunnostusta* pidettiin kolmanneksi tärkeimpänä toimenpiteenä. Erot metsä- ja ympäristökeskusten välillä olivat vähäisiä, mutta metsäkeskuksissa pienvesien kunnostukseen suhtauduttiin hieman myönteisemmin.

Säästöpuiden ja säästöpuuryhmien jättämistä hakkuualoille pidettiin lähes yhtä tarpeellisena kuin pienvesien kunnostusta. Metsäkeskusten vastaajat pitivät säästöpuita tarpeellisena jonkin verran useammin kuin ympäristökeskusten vastaajat. Nykyistä säästöpuiden jättämistapaa kuitenkin kritisoitiin: säästöpuuryhmien tulisi olla suurempia ja säästettävien puiden järeämpiä. Säästöpuiden jättämisen tuottamaa ekologista hyötyä epäiltiin, koska alueen pienilmasto muuttuu täysin hakuiden seurauksena. Myös säästöpuiden jättämisen kustannustehokkuus herätti epäilyksiä.

Lehtojen hoito katsottiin tapauskohtaisesti tarpeelliseksi toimenpiteeksi. Esimerkiksi luonnostaan hyvin kuusivaltaiset lehdot eivät kaipa hoitoa. Toisaalta esitettiin, että hoitoa vaativat kohteet tulisi kiireesti saada hoidon piiriin. *Kulotus* nähtiin lähes yhtä usein tärkeänä toimenpiteenä kuin lehtojen hoito. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat kulotukseen metsäkeskusten vastaajia myönteisemmin. Kukaan vastaajista ei pitänyt kulotusta täysin tarpeettomana. *Lahopuukeskittymien teko* suhtauduttiin ympäristökeskuksissa pääosin myönteisesti ja kolme neljäsosaa vastaajista koki ne tarpeellisiksi. Toisaalta esitettiin näkemys, että lahoppuuden tuottaminen tulisi keskittää uhanalaisten lajien esiintymien ympäristöön. Metsäkeskusten vastaajat eivät suhtautuneet aivan yhtä myönteisesti lahoppuukeskittymien tekoon ja lähes neljännes vastaajista koki la-

hopuukeskittymät vain jokseenkin tarpeellisina. *Metsälain 10 §:n kohteita ympäröivän alueen pehmeämmän* käsittelyn koki tarpeelliseksi noin kaksi kolmasosaa vastaajista. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat siihen myönteisemmin kuin metsäkeskusten vastaajat. *Lehtipuuston suosiminen* koettiin lähes yhtä tarpeelliseksi kuin metsälain 10 §:n kohteita ympäröivän alueen pehmeämpi käsittely. Noin puolet vastaajista katsoi *metsän kiertoajan pidentämisen* olevan tarpeellista monimuotoisuuden turvaamiseksi. Mielipiteet jakaantuivat melko tasaisesti, mutta ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat kiertoajan pidentämisen vaikutuksiin myönteisemmin kuin metsäkeskusten vastaajat.

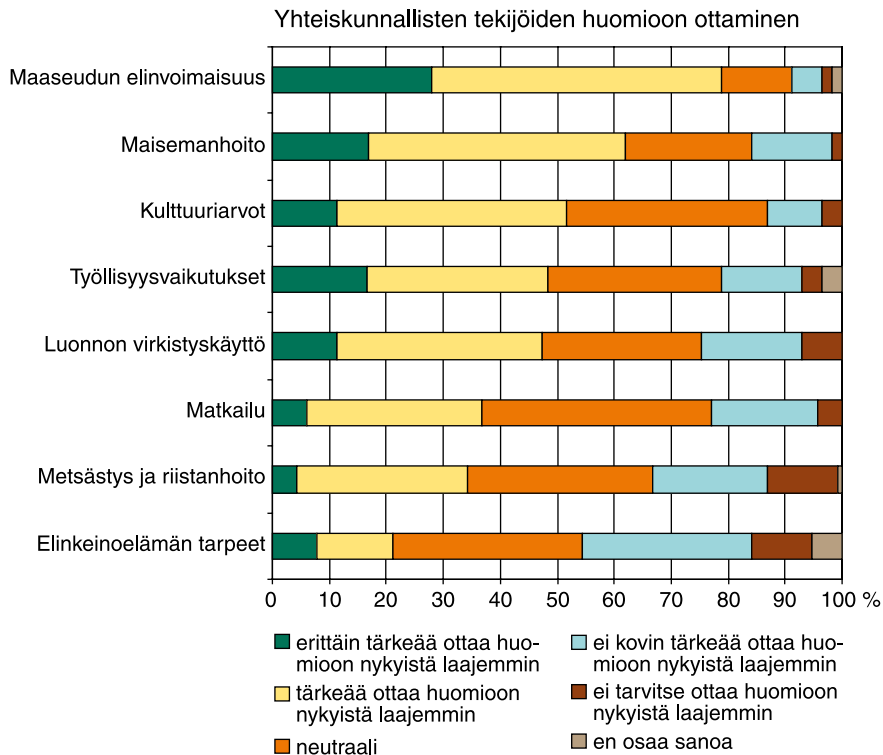
Puolet vastaajista piti *soiden ennallistamista* tarpeellisena toimenpiteenä. Mielipiteet soiden ennallistamisesta jakaantuivat kuitenkin jyrkästi ympäristökeskusten ja metsäkeskusten vastaajien välillä. Kolme neljäsosaa ympäristökeskusten vastaajista kannatti soiden ennallistamista ja lisäksi esitettiin, että ennallistamisessa pitäisi keskittyä aktiivisesti myös tutkimukseen ja seurantaan. Metsäkeskusten vastaajista puolestaan vain 15 % piti soiden ennallistamista tarpeellisena. *Pienaukotus* nähtiin kummassakin vastaajaryhmässä selkeästi vähemmän tarpeellisena kuin muut edellä mainitut toimenpiteet. Pienaukotuksen nähtiin olevan tarpeen hyvin yksipuolisissa nuorissa tai varttuvissa metsissä suojelualueilla. Esitettiin, että aukoista olisi hyvä tehdä vaihtelevan muotoisia. *Metsäojien tukkimista kivennäismailla* ei pidetty juurikaan tarpeellisena toimenpiteenä monimuotoisuuden turvaamisessa. Metsäkeskusten vastaajat suhtautuivat metsäojien tukkimiseen ympäristökeskuksiä kielteisemmin. Myöskään *jatkovaa kasvatusta ja jalopuuistutuksia* ei nähty kovin tarpeellisina toimenpiteinä monimuotoisuuden turvaamisessa. Jatkovaa kasvatusta pidettiin tarpeettomana erityisesti metsäkeskusten vastaajien keskuudessa. Ympäristökeskusten vastaajat taas suhtautuivat jalopuuistutuksiin metsäkeskusten vastaajia kielteisemmin. Mainittiin kuitenkin, että pienialaisten lehdoista raivattujen peltojen metsittäminen jalopuilla voisi lounaisessa Suomessa olla järkevää.

Esitettiin, että luonnonhoidossa olisi korostettava laadullisia tavoitteita määrällisten tavoitteiden sijaan. Mm. vanhojen metsien rakennepiirteitä tulisi saada syntymään normaalia luonnon kiertoa nopeammin kuitenkin ottaen toimenpiteiden vaikutukset ja pysyvyyden pitkällä aikavälillä huomioon.

3.1.4 Yhteiskunnallisten tekijöiden huomioon ottaminen keinovalikoimassa ja toteutuksessa

Vastaajia pyydettiin arvioimaan miten tarpeellista on ottaa huomioon nykyistä laajemmin luonnon virkistyskäyttö, metsästys ja riistanhoito, maisemanhoito, matkailu, työllisyysvaikutukset, elinkeinoelämän tarpeet, kulttuuriarvot sekä maaseudun elinvoimaisuus monimuotoisuuden turvaamisen toteuttamisessa ja keinovalikoimassa asteikolla 1 (ei tarvitse ottaa huomioon nykyistä laajemmin) – 5 (erittäin tärkeää ottaa huomioon nykyistä laajemmin). Kysymykseen vastasivat sekä metsä- ja ympäristökeskukset että metsänhoitoyhdistykset (kuva 5).

Esitetyistä vaihtoehtoista nähtiin tärkeimpänä *maaseudun elinvoimaisuuden* nykyistä laajempi huomioon ottaminen monimuotoisuuden turvaamisen toteuttamisessa ja keinovalikoimassa. Lähes neljä viidesosaa vastaajista piti sitä tärkeänä ja erityisesti metsäorganisaatioissa maaseudun elinvoimaisuuden huomioon ottamista korostettiin. Toisaalta esitettiin, että maaseudun elinvoimaisuuden heikkeneminen ei ole kiinni suojelutoimien toteuttamisesta, vaan kyseessä on laajempi yhteiskunnallinen kehityskulku.

Kuva 5. Metsä- ja ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten vastaajien näkemys erilaisten sosiaalisten ja taloudellisten seikkojen nykyistä laajemman huomioon ottamisen tärkeydestä monimuotoisuuden turvaamisen toteuttamisessa ja keinojen käytössä (% vastaajista).

Maisemanhoidon nykyistä laajemman huomioon ottamisen koki tärkeäksi kolme viidesosaa vastaajista kaikissa vastaajaryhmissä. Ainoastaan muutamat metsänhoitoyhdistysten vastaajat eivät nähneet sitä lainkaan tärkeänä.

Noin puolet vastaajista koki *kulttuuriarvojen* laajemman huomioon ottamisen monimuotoisuuden turvaamisen toteuttamisessa ja keinovalikoimassa tärkeäksi. Vastaajaryhmistä ympäristökeskusten edustajat pitivät kulttuuriarvoja muita ryhmiä tärkeämpänä.

Monimuotoisuuden turvaamisen *työllisyysvaikutusten* huomioon ottamista piti tärkeänä hieman vajaa puolet vastaajista. Erityisesti metsäkeskusten vastaajat pitivät työllisyysvaikutusten aiempaa laajempaa huomioon ottamista monimuotoisuuden turvaamisen toteuttamisessa tärkeänä.

Luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksien huomioon ottaminen koettiin lähes yhtä tärkeänä asi-
 ana kuin työllisyysvaikutukset. Ympäristökeskusten vastaajat näkivät virkistyskäytön huomioon
 ottamisen vastaajaryhmistä tärkeimpänä, vaikka erot olivatkin vähäisiä. Metsänhoitoyhdistysten
 vastaajat kokivat metsä- ja ympäristökeskusten vastaajia useammin, ettei luonnon virkistyskäytön
 laajemmalle huomioon ottamiselle ole tarvetta. *Matkailun* laajemman huomioon ottamisen koki
 tärkeänä vajaa kaksi viidesosaa ja *metsästyksen* ja *riistanhoidon* reilu kolmannes vastaajista. Erot
 eri vastaajatahojen kesken olivat vähäisiä.

Vain noin viidennes vastaajista katsoi, että *elinkeinoelämän tarpeet* tulee ottaa huomioon nykyis-
 tä laajemmin monimuotoisuuden turvaamisessa. Ympäristökeskusten vastaajat kokivat elinkei-
 noelämän tarpeiden huomioon ottamisen metsäorganisaatioiden vastaajia harvemmin tärkeänä,
 mutta erot vastaajatahojen välillä eivät olleet suuria.

3.1.5 Keinojen yhteiskunnalliset vaikutukset

Vastaajia pyydettiin arvioimaan miten erilaiset monimuotoisuuden turvaamisen keinot vaikuttavat erilaisiin yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin tekijöihin asteikolla 1 (erittäin kielteinen vaikutus) – 3 (ei vaikutusta) – 5 (erittäin myönteinen vaikutus). Kysymys esitettiin metsä- ja ympäristökeskusten vastaajille.

Noin kolme viidesosaa vastaajista katsoi, että ennallistamisella ja talousmetsien luonnonhoidolla on positiivisia *työllisyysvaikutuksia*. Vapaaehtoisten, metsänomistajan aloitteesta toteutettujen suojelukeinojen ei nähty vaikuttavan työllisyyteen. Erot metsä- ja ympäristökeskusten vastaajien näkemysten välillä olivat vähäisiä. Yli puolet vastaajista katsoi, ettei perinteisellä suojeluohjelmalla ole vaikutusta työllisyyteen, mutta erityisesti metsäkeskusten vastaajat näkivät suojeluohjelman vaikuttavan työllisyyteen negatiivisesti. Todettiin, että on vaikeaa osoittaa suojelun työllisyysvaikutuksia luotettavasti.

Esitetyistä monimuotoisuuden turvaamiskeinoista talousmetsien luonnonhoidolla katsottiin olevan myönteisin vaikutus *maaseudun elinvoimaisuuteen*. Myös ennallistamisella nähtiin olevan jonkin verran positiivisia vaikutuksia. Ympäristökeskusten vastaajat arvioivat ennallistamisen vaikutukset maaseudun elinvoimaisuuteen metsäkeskusten vastaajia selkeästi useammin myönteisiksi. Noin puolet vastaajista katsoi, ettei vapaaehtoisilla suojelukeinoilla ole vaikutusta maaseudun elinvoimaisuuteen. Perinteinen suojeluohjelma jakoi vastaajien näkemyksiä. Ympäristökeskusten vastaajista noin kolmannes arvioi sillä olevan jokseenkin myönteinen vaikutus maaseudun elinvoimaisuuteen ja kun taas metsäkeskusten vastaajista vajaa 10 % oli sitä mieltä.

Metsän eri käyttömuotojen rinnakkaiseen toteutukseen eli monikäyttöön suojelukeinojen mahdollisen vaikutuksen arvioitiin olevan pääasiassa myönteinen. Esitetyistä monimuotoisuuden turvaamiskeinoista talousmetsien luonnonhoidolla ja vapaaehtoisilla suojelukeinoilla katsottiin useimmin olevan myönteisiä vaikutuksia monikäyttöön. Myös ennallistamisella nähtiin olevan pääasiassa myönteisiä vaikutuksia, vaikka osa erityisesti metsäkeskusten vastaajista arvioi vaikutuksen olevan kielteinen.

Kaikkien suojelukeinojen katsottiin vaikuttavan pääasiassa myönteisesti *virikistyskäytön edellytyksiin*. Erityisesti ympäristökeskusten vastaajat arvioivat perinteisen suojeluohjelman vaikutukset myönteisiksi. Myös vapaaehtoisilla suojelukeinoilla ja talousmetsien luonnonhoidolla katsottiin olevan myönteisiä vaikutuksia virikistyskäytön edellytyksiin. Ympäristökeskusten vastaajat suhtautuivat ennallistamisen luomiin virikistyskäytön edellytyksiin hieman metsäkeskusten vastaajia myönteisemmin. Ylipäänsä arvioitiin maiseman ja luonnon merkityksen ihmisille kasvavan tulevaisuudessa. Vaikka suojelun uskottiin lisäävän virikistysarvoja, mainittiin että toisaalta suojelu voi myös rajoittaa virikistyskäyttöä.

Ympäristökeskusten vastaajat arvioivat suojelukeinojen vaikutukset *metsien kulttuuriarvoon* myönteisemmiksi kuin metsäkeskusten vastaajat. Vapaaehtoisilla keinoilla katsottiin olevan suojelukeinoista eniten myönteisiä vaikutuksia, toiseksi eniten perinteisellä suojeluohjelmalla ja vähiten talousmetsien luonnonhoidolla. Vain muutaman vastaajan mielestä suojelukeinoilla oli myös kielteisiä vaikutuksia metsien kulttuuriarvoon.

Suojelukeinojen *kansalaisille* antamat *osallistumismahdollisuudet* nähtiin rajallisina. Tosin vapaaehtoisten keinojen osalta vajaa puolet arvioi vaikutuksen olevan myönteinen kansalaisten osallistumismahdollisuuksiin monimuotoisuuden turvaamisessa. Perinteisen suojeluohjelman

katsottiin, erityisesti metsäkeskusten vastaajien keskuudessa, vähentävän kansalaisten osallistumismahdollisuuksia.

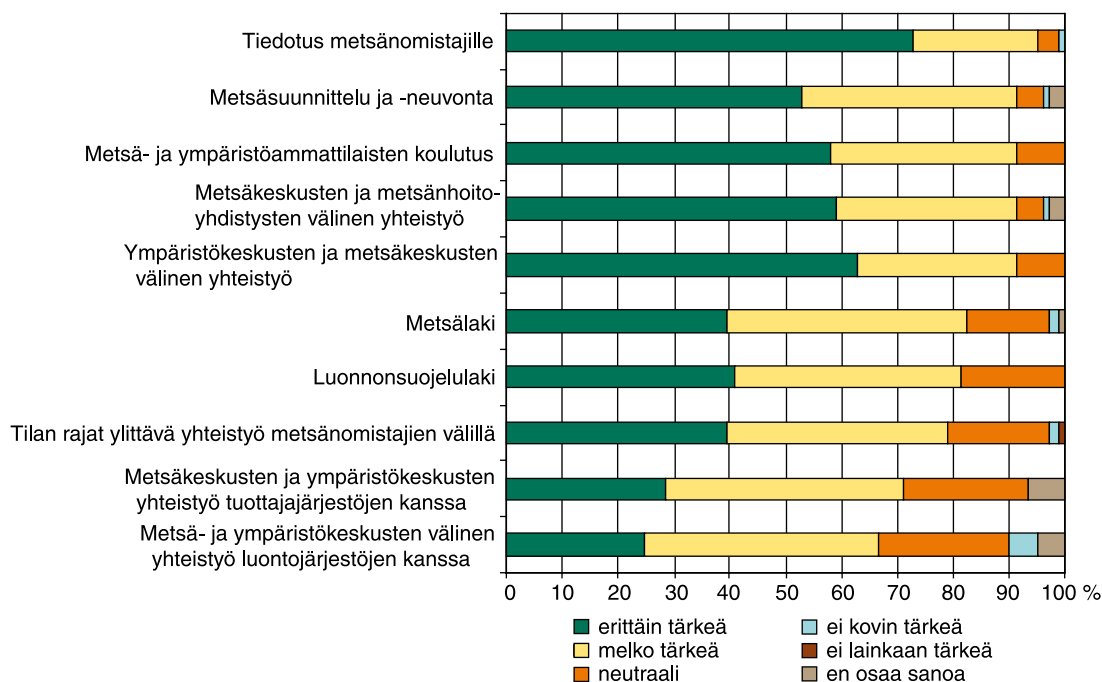
Vapaaehtoisten suojelukeinojen käytön vaikutus *taloudelliseen oikeudenmukaisuuteen*, eli kustannusten jakautumiseen toimijoiden kesken suhteessa hyötyihin, koettiin pääosin myönteiseksi. Muiden suojelukeinojen osalta suurin osa vastaajista koki, ettei eri keinojen käytöllä ole juurikaan vaikutusta taloudelliseen oikeudenmukaisuuteen. Metsäkeskusten vastaajat arvioivat suojelukeinojen vaikutukset jonkin verran ympäristökeskusten vastaajia useammin kielteisiksi suhteessa kustannusten jakautumiseen, mutta erot olivat melko vähäisiä.

Esitettiin, että merkittäviä ekologisia tuloksia kaikkien veronmaksajien kannalta oikeudenmukaisin kustannuksin saavutetaan vain tekemällä pysyviä suojeluratkaisuja. Jos ratkaisut voidaan tehdä maanomistajan aloitteesta ja vapaaehtoisesti, sosiaaliset vaikutukset ovat positiivisia. Toisaalta esitettiin, että sosiaalisia vaikutuksia on vaikea määrittää. Monimuotoisuuden turvaamisen ja elinkeinoelämän tavoitteet tulisi sovittaa tarkasti yhteen. Pakkosuojelun arvioitiin vaikeuttavan merkittävästi suojelupäätöksiä toteuttavien organisaatioiden ja metsänomistajien välistä kanssakäymistä.

3.2 Yhteistyö toimijoiden kesken

3.2.1 Eri toimintojen ja yhteistyön tärkeys monimuotoisuuden turvaamisessa

Vastaajia pyydettiin arvioimaan yhteistyön ja koulutus- ja neuvontatoimintojen sekä lakien tärkeyttä monimuotoisuuden turvaamisessa omalla toimialueellaan asteikolla 1 (ei lainkaan tärkeä) – 5 (erittäin tärkeä). Kysymys esitettiin metsä- ja ympäristökeskusten vastaajille (kuva 6).

Kuva 6. Metsä- ja ympäristökeskusten vastaajien näkemykset yhteistyön ja erilaisten koulutus- ja neuvontatoimintojen sekä lakien tärkeydestä monimuotoisuuden turvaamisessa omalla toimialueellaan (% vastaajista).

Tiedotus metsänomistajille monimuotoisuuteen liittyvissä asioissa nähtiin esitetyistä yhteistyö-, koulutus- ja neuvontatoiminnoista tärkeimpänä monimuotoisuuden turvaamisen kannalta ja lähes kaikki vastaajat pitivät sitä tärkeänä.

Alueellisten ympäristökeskusten ja metsäkeskusten sekä metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten välinen yhteistyö, metsä- ja ympäristöammattilaisten koulutus sekä metsäsuunnittelu ja metsäneuvonta nähtiin hyvin tärkeinä toimintamuotoina monimuotoisuuden turvaamiseksi. Reilu kolme viidesosaa vastaajista piti *alueellisten ympäristökeskusten ja metsäkeskusten välistä yhteistyötä* ja 60 % *metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten välistä yhteistyötä* erittäin tärkeänä. Erot metsä- ja ympäristökeskusten vastausten välillä olivat vähäisiä. Ympäristökeskusten ja metsänhoitoyhdistysten välistä yhteistyötä pidettiin myös tarpeellisena, vaikka sen todettiin olevan tällä hetkellä hyvin vähäistä. Vastaajat pitivät myös *metsä- ja ympäristöammattilaisten koulutusta* merkittävässä roolissa monimuotoisuuden turvaamisessa. Lisäksi esitettiin, että metsäorganisaatioihin tarvittaisiin huomattavasti lisää ekologian asiantuntijoita. Suurin osa vastaajista koki *metsäsuunnittelun ja metsäneuvonnan* erittäin tärkeäksi keinoksi monimuotoisuuden turvaamisessa, metsäkeskusten vastaajat vielä hieman ympäristökeskusten vastaajia useammin. Katsottiin, että suunnittelussa ja neuvonnassa tulisi ottaa huomioon maanomistajan omat tavoitteet ja tuotantosuunta. Ehdotettiin, että tehokkainta olisi kartoittaa luontoarvoja ja tiedottaa niistä metsäsuunnittelun yhteydessä.

Metsälaki ja luonnonsuojelulaki nähtiin lähes yhtä tärkeinä tekijöinä monimuotoisuuden turvaamisessa. Ympäristökeskusten vastaajat pitivät sekä metsä- että luonnonsuojelulakia metsäkeskusten vastaajia useammin tärkeinä monimuotoisuuden turvaamiskeinoina. Metsäkeskusten vastaajat pitivät metsälakia hieman luonnonsuojelulakia tärkeämpänä ja ympäristökeskuksissa asia oli juuri päinvastoin. Katsottiin että monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvien säädösten tulisi olla mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä. Luonnonsuojelulain todettiin tarjoavan periaatteessa riittävästi suojelukeinoja monimuotoisuuden turvaamiseen, mutta ympäristökeskusten toimintamahdollisuuksien ja määrärahojen katsottiin olevan liian sidottuja suojeluohjelmien toteuttamiseen.

Tilan rajojen yli ulottuvan yhteistyön katsottiin olevan lähes yhtä tärkeä toimintamuoto kuin metsä- ja luonnonsuojelulakien ja noin neljä viidestä piti sitä tärkeänä. *Metsäkeskusten ja ympäristökeskusten yhteistyöhön tuottajajärjestöjen kanssa* suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Ympäristökeskusten vastaajista neljä viidesosaa ja metsäkeskusten vastaajista vajaa kolme viidesosaa katsoi yhteistyön olevan tärkeää. Ympäristökeskusten vastaajat pitivät *yhteistyötä luontojärjestöjen kanssa* selkeästi metsäkeskusten vastaajia tärkeämpänä. Ympäristökeskusten vastaajista noin 79 % ja metsäkeskusten vastaajista 49 % piti yhteistyötä tärkeänä. Yhteistyö eri viranomaisten, ympäristöjärjestöjen ja maanomistajien kanssa nähtiin ylipäänsä tärkeänä monimuotoisuuden turvaamisessa. Erilaiset yhteistyöprojektit koettiin tärkeiksi, koska jokaisella toimijataholla on oma tietotaitonsa ja osaamisensa, jota voidaan hyödyntää monimuotoisuuden turvaamisessa. Esitettiin, että yhteistyötä tulisi laajentaa myös monimuotoisuuden turvaamisen rahoituksen suunnitteluun.

Vastaajia pyydettiin myös avoimella kysymyksellä kertomaan millaisia kokemuksia heillä on metsänhoitoyhdistysten, metsäkeskusten, ympäristökeskusten ja metsäyhtiöiden välisestä yhteistyöstä monimuotoisuuden turvaamisessa. Lisäksi heiltä pyydettiin konkreettisia kehitysehdotuksia yhteistyön kehittämiseksi.

Kokemukset yhteistyöstä eri organisaatioiden kesken olivat olleet sekä hyviä että huonoja. Vastajaat, jotka kokivat yhteistyön pääsääntöisesti positiiviseksi, sanoivat yhteistyön olleen toimivaa ja asiallista. Yhteistyötä toivottiin kuitenkin olevan enemmän ja sen toivottiin olevan aiempaa ennakkoluulottomampaa. Mm. resurssipulan nähtiin haittaavan yhteistyön kehittymistä ja yhteistyön koettiin olevan usein liian byrokraattista.

Yhteistyötä metsänhoitoyhdistysten kanssa pidettiin tärkeänä, erityisesti koska metsänhoitoyhdistyksillä on usein paljon tietoa toimialueensa metsistä ja hyvät kontaktit metsänomistajiin. Joissain tapauksissa mm. suojelualueiden hoitoa on tehty yhteistyössä metsänhoitoyhdistysten kanssa tai aloite suojelun alueen perustamisesta on tullut metsänhoitoyhdistyksen kautta. Ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen välillä yhteistyötä on tehty Natura-alueiden ja niiden lähialueiden arvokkaiden luontokohteiden kartoitushankkeissa ja edistetty niiden lähialueiden monimuotoisuutta tiedottamalla alueen metsänomistajia sekä ottamalla kohteet huomioon metsäsuunnittelussa. Hankeyhteistyön todettiin edistäneen yhteistyön vakiintumista normaaliksi käytännöksi ja vähentäneen organisaatioiden välillä mahdollisesti olevia ennakkoluuloja toisiaan kohtaan sekä lisänneen suojeluyhteistyössä tarvittavaa luottamusta. Myös alueellisten metsäohjelmien valmistelussa ja tarkistamisessa yhteistyö on koettu rakentavaksi.

Eräät ympäristökeskusten vastaajat kokivat yhteistyön metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten kanssa välillä ongelmalliseksi, johtuen näiden organisaatioiden henkilöstön kielteisistä asenteista monimuotoisuuden turvaamista kohtaan. Asenteellisten ongelmien ja ennakkoluulojen koettiin vaikeuttavan yhteistyötä eri organisaatioiden kesken. Vastakkainasettelutilanteen vuoksi eri organisaatiot eivät ole halukkaita ottamaan vastaan toisten ehdotuksia, jotka saatetaan kokea ”saneluna” tai etujen polkemisena.

Metsänhoitoyhdistysten vastaajien mukaan yhteistyö metsänhoitoyhdistysten ja metsäkeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten ja metsäyhtiöiden välillä on toiminut hyvin. Toisten vastaajien mukaan yhteistyö on ollut vaihtelevaa ja hakenut muotoaan. Osa metsänhoitoyhdistysten vastaajista piti yhteistyötä myös ympäristökeskukseen päin hyvänä ja arvioi sen kehittyvän parempaan suuntaan, osa taas näki ympäristökeskuksen jäykkänä yhteistyökumppanina. Useiden metsänhoitoyhdistysten vastaajien mukaan ympäristökeskusten kanssa ei synny vuorovaikutusta eikä toiminta ole avointa. Ratkaisuna esitettiin avointa keskustelua ja maanomistajan mielipiteiden huomioon ottamista sekä yhteistyötä jo suojeluhjelmien valmisteluvaiheessa.

Osa vastaajista koki, että yhteistyö ylipäättään eri organisaatioiden välillä monimuotoisuuden turvaamisessa on vähäistä tai sitä ei ole lainkaan tavoitteiden erilaisuuden vuoksi. Tästä huolimatta yhteistyön todettiin kuitenkin parantuneen merkittävästi METSO-ohjelman aikana. Metsäsektorin yhteistyön katsottiin laajentuneen myös ympäristöhallinnon suuntaan. Yhteistyön nähtiin myös parantuvan koko ajan varsinkin, jos vapaaehtoinen suojelu toteutetaan siten, että kaikilla organisaatioilla on merkittävä rooli sen toteuttamisessa.

Monet vastaajat näkivät yhtenä hyvänä yhteistyön kehittämismuotona eri organisaatioille yhteisten retkeilyjen järjestämisen. Retkeilyt lisäisivät tietoa toisten asiantuntemuksesta ja ajatuksista. Lisäksi katsottiin, että yhteistyötä voidaan kehittää käytännössä mm. yhteisillä luonnonhoitohankkeilla. Myös yhteisille tietyn teeman ympärille rakentuville koulutustapahtumille katsottiin olevan tilausta. Koulutusprojektin suunnittelussa olisi hyvä olla mukana henkilöitä useista eri organisaatioista.

Osa vastaajista toivoi myös lisää ajantasaista tutkimustietoa metsäluonnon monimuotoisuudesta ja nykyisten metsätaloustoimenpiteiden vaikutuksista sekä tiedon saatavuuden parantamista. Myös tiedon kulkuun ja tietokantojen yhteiskäyttöön metsä- ja ympäristöviranomaisten välillä toivottiin parannusta.

Toisaalta esitettiin, että yhteistyö perustuu varsin paljon henkilösuhteisiin eikä niinkään organisaatioiden välisiin suhteisiin. Yhteistyön parantaminen tulee lähteä asenteiden muutoksesta ja avoin tiedottaminen ja keskustelu nähtiin tähän parhaina toimintamuotoina. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin paikallisyhteistyö kuntien ympäristöviranomaisten ja metsänhoitoyhdistysten välillä. Tämän yhteistyökuvion uskottiin edistävän positiivista luontoarvojen turvaamisen ilmapiiriä, jossa otetaan huomioon myös metsänomistajan tarpeet ja tavoitteet. Metsänomistajien saaminen yhteistyöhön mukaan nähtiin haasteena.

3.2.2 Asenteet monimuotoisuuden turvaamista kohtaan

Metsä- ja ympäristökeskusten vastaajilta pyydettiin avoimella kysymyksellä arviota metsänomistajien sekä metsä- ja luonnonsuojeluammattilaisten monimuotoisuuden turvaamista ja sen toteuttamista koskevista asenteista mahdollisesti esiin nousevista ongelmista. Lisäksi vastaajilta pyydettiin näkemyksiä näiden ongelmien poistamiseen.

Ympäristöviranomaisten ja metsäammattilaisten asenteellisiin eroihin suhtauduttiin monin eri tavoin. Toisten vastaajien mielestä erot ovat suuria, eikä lähentymistä arvioitu tapahtuvan lähitulevaisuudessa. Toisaalta osa oli sitä mieltä, että asenteellisuus on vähentynyt, eikä se ole enää esteenä metsä- ja ympäristöpuolen ammattilaisten väliselle keskustelulle ja yhteistoiminnalle monimuotoisuuden turvaamiseksi. Asenteiden kirjon todettiin olevan laaja kaikilla osapuolilla, eikä kokonaisia ammattiryhmiä voida luokitella suojelumuonteisiksi tai -kielteisiksi. Lievien erimielisyyksien nähtiin olevan enemmänkin kehityksen moottori kuin ongelma kestäviin ratkaisuihin pyrittäessä.

Metsäammattilaisten keskuudessa nähtiin perinteisen vastakkainasettelun luonnonsuojelun ja metsien talouskäytön välillä olevan edelleen jossain määrin olemassa. Todettiin, että usein kohteita tarkastellaan metsäsuunnittelussa edelleen lähinnä talouskäytön kannalta. Erään vastaajan mukaan asenteelliset ongelmat ovatkin keskeinen este monimuotoisuuden turvaamisessa; osa metsäammattilaisista vastustaa monimuotoisuuden huomioon ottamista siksi, että he pelkäävät sen rajoittavan metsänomistajan määräämisoikeutta metsien käsittelyssä ja aiheuttavan ns. pakkosuojelua. Erään vastaajan mukaan metsäammattilaiset suurimmaksi osaksi kannattavat uusia vapaaehtoisia suojelukeinoja, mutta niitä ei korvauksista huolimatta aina nähdä konkreettisena vaihtoehtona metsänomistajalle verrattuna perinteiseen metsätalouteen. Yhtenä syynä kielteisiin asenteisiin nähtiin monimuotoisuusopetuksen vähäisyys aikaisemmassa metsäalan koulutuksessa.

Osa ympäristökeskusten vastaajista koki yhteistyön olevan vaikeaa metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten kanssa näiden suojelukielteisten asenteiden vuoksi ja heidän mielestään henkilöstöä ei ole sitoutettu toimimaan monimuotoisuuden turvaamiseksi. Ympäristöviranomaisten ei puolestaan nähty arvostavan talousmetsien luonnonhoitoa eikä esimerkiksi metsälain 10 §:n mukaan jätettäviä erityisen tärkeitä elinympäristöjä monimuotoisuuden turvaamisessa. Ongelmana nähtiin myös se, että ympäristöviranomaisten katsottiin luottavan vain perinteisten suojeluohjelmien toimivuuteen. Sekä metsäammattilaisten että ympäristöviranomaisten arvioitiin pitävän usein toistensa toimintatapaa ja mielipiteitä perustelemattomina ja myös termistö mm. luonto, luontoystävällisyys ja monimuotoisuus koetaan sisällöltään eri tavoin. Toisaalta uskottiin, että molem-

mat tahot haluavat toteuttaa yhteishengessä hyvää metsänhoitoa ja että metsäalan organisaatiot suhtautuvat monimuotoisuuden turvaamiseen yleensä vastuuntuntoisesti.

Metsänomistajien asenteisiin monimuotoisuuden turvaamista kohtaan uskottiin vaikuttavan pelko ja epävarmuus monimuotoisuuden turvaamisen aiheuttamista taloudellisista menetyksistä ja metsätalouden harjoittamisen vaikeutumisesta. Kielteistä suhtautumista ovat aiheuttaneet myös ylhäältä päin johdetut suojelun toimintamallit ja menettelytavat. Natura-ohjelman ja joskus pakkolunastusmenettelyyn johtaneiden toimien pelko elää edelleen metsänomistajien keskuudessa. Metsänomistajien tiedot monimuotoisuudesta ja sen turvaamisesta arvioitiin olevan vähäisiä, mutta metsänomistajien asenteiden sitä kohtaan arvioitiin muuttuneen kuitenkin myönteisemmiksi. Asenteiden uskottiin enää vain harvoin olevan esteenä suojelulle, jos rajoituksista saadaan riittäväksi katsottu korvaus ja omistusoikeus kohteeseen säilyy. Kaupunkilaismetsänomistajien arvioitiin olevan suopeampia monimuotoisuuteen liittyvissä kysymyksissä, koska heillä metsä on useammin virkistys- kuin talouskäytössä.

Tiedotuksen suojelun toteuttamisesta ja sen vaikutuksista arvioitiin lisäävän metsänomistajien myönteistä suhtautumista monimuotoisuuden turvaamiseen. Tiedottamisen katsottiin olevan tarpeen sekä metsänomistajille että metsä- ja ympäristöammattilaisille. Avoimuus jatkossakin metsänomistajien suuntaan sekä metsänomistajien hyväksyttävänä kokemien suojelukeinojen käyttö voi entisestään lisätä myönteistä asennoitumista. Metsänomistajat tulisi myös ottaa mukaan maastoon ja yhdessä kiertää katsomassa heidän tilallaan olevia luontoarvoiltaan arvokkaita kohteita sekä järjestää retkeilyjä, joissa esitellään monimuotoisuudelle tärkeitä elinympäristöjä ja niiden lajistoa.

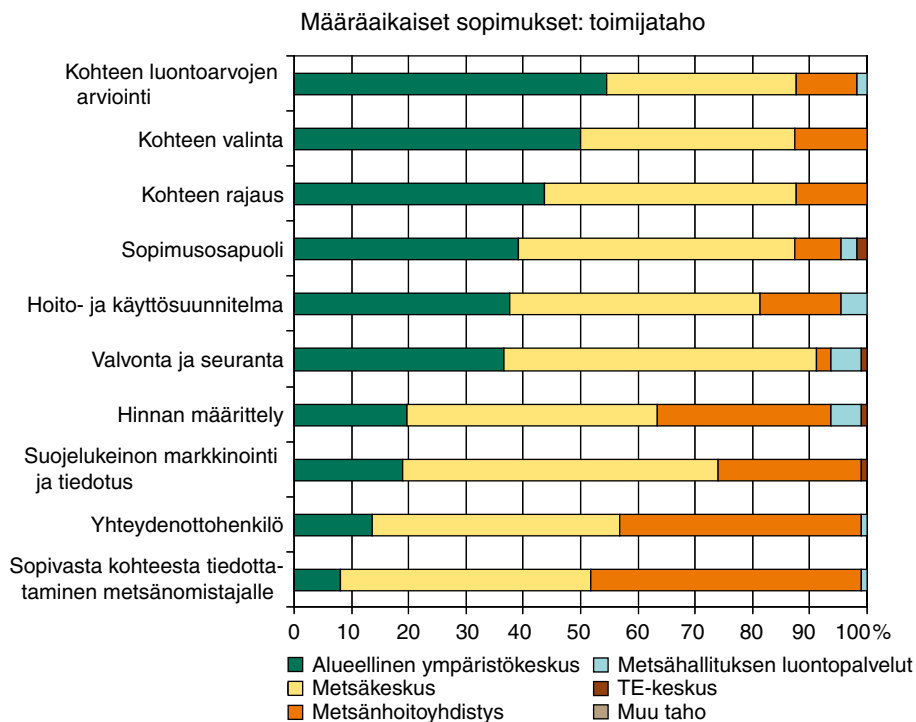
Metsäammattilaisten ja metsäyhtiöiden työntekijöiden koulutuksen nähtiin olevan avainasemassa ja erityisesti maastossa tapahtuvaa käytännönläheistä monimuotoisuusopetusta katsottiin tarvittavan lisää kaikille metsäkoulutuksen opintoasteille sekä lisäksi jo ammatissa pitkään toimineille.

Uudella ympäristö- ja metsäammattilaissukupolvella uskottiin olevan vähemmän asenteellisuutta johtuen mm. koulutuksesta ja yleisen ilmapiirin muuttumisesta. Vaikutuksen arvioitiin kuitenkin näkyvän vasta pitkällä aikavälillä. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä pidettiin hyvin tärkeänä, koska se korjaa vähitellen vääriä luuloja ja asenteita sekä madaltaa kynnystä olla yhteydessä muihin organisaatioihin. Yhteistyötä lisäämällä myös ajattelutapojen ääripäät voivat lähentyä toisiansa. Myös etujärjestöillä todettiin olevan tärkeä merkitys uudenlaisen asenneilmapiirin kehittymisessä.

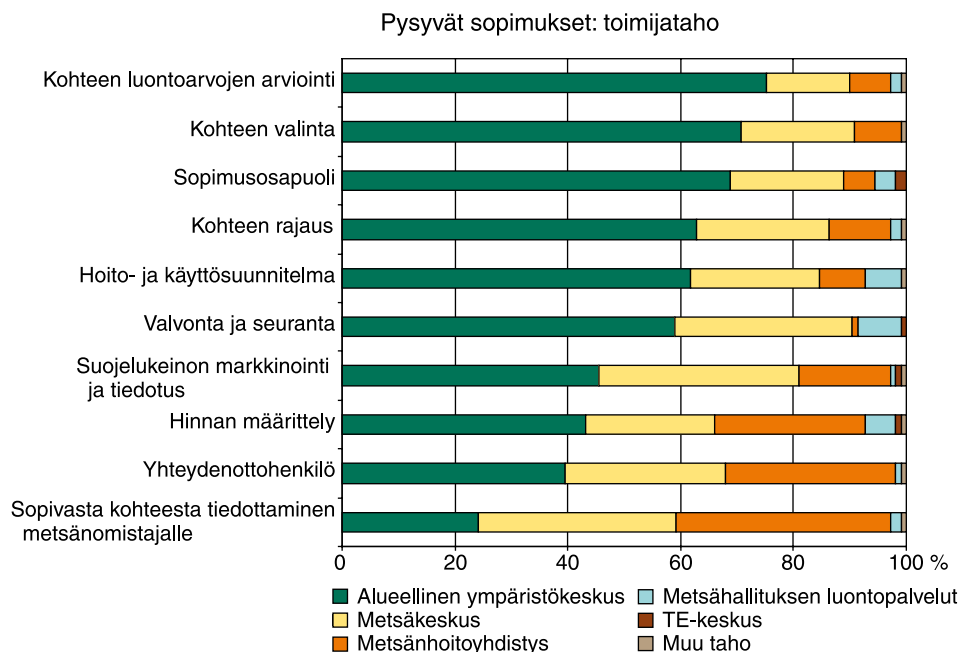
Metsänhoitoyhdistysten todettiin olevan avainasemassa monimuotoisuustiedon välittäjänä metsänomistajille, mutta metsänhoitoyhdistysten toimijoiden asenteiden uskottiin valitettavan usein olevan vähemmän monimuotoisuutta huomioon ottavia. Esitettiin, että yksi keino muuttaa käsityksiä olisi vastuun antaminen monimuotoisuutta kehittävien, mm. luonnonhoitohankkeiden, toteutuksesta metsänhoitoyhdistyksille aiempaa laajemmin.

3.2.3 Monimuotoisuuden turvaamisen työnjako

Vastaajia pyydettiin arvioimaan mikä taho (metsäkeskus, ympäristökeskus, metsänhoitoyhdistys, Metsähallituksen luontopalvelut, TE-keskus vai jokin muu taho) olisi sopivin toteuttamaan eri toimintoja METSON vapaaehtoisten keinojen laajentuessa. Kysymys esitettiin sekä metsä- ja ympäristökeskuksille että metsänhoitoyhdistyksille (kuvat 7 ja 8).

Kuva 7. Metsä- ja ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten vastaajien näkemykset määräaikaisten suojelusopimusten toteuttajatahoista (% vastaajista).

Kuva 8. Metsä- ja ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten vastaajien näkemykset pysyvien suojelusopimusten toteuttajatahoista (% vastaajista).

Kohteen luontoarvojen arvioinnin katsottiin sopivan sekä määräaikaisten että pysyvien sopimusten osalta parhaiten ympäristökeskuksille. Pysyvien sopimusten osalta vastaajat olivat näkemyksistään melko yksimielisiä, mutta määräaikaisten sopimusten osalta vaihtelua oli enemmän. Ympäristökeskusten vastaajien mukaan myös määräaikaisten sopimusten kohteiden luontoarvojen arviointi tulisi tehdä ympäristökeskuksissa, metsäkeskusten vastaajista suurin osa piti sopivimpa-

na tahona puolestaan metsäkeskusta. Metsänhoitoyhdistysten vastaukset jakautuivat hyvin tasaisesti metsäkeskuksen, ympäristökeskuksen ja metsänhoitoyhdistyksen kesken.

Sekä metsäkeskusten että ympäristökeskusten vastaajien mukaan *kohteen valinta* määräaikaaisissa sopimuksissa sopisi parhaiten heidän omalle organisaatiolleen. Neljä viidesosaa ympäristökeskusten vastaajista ja kolme neljäsosaa metsäkeskusten vastaajista piti omaa organisaatiotaan sopivimpana tahona kohteen valitsemisessa. Metsänhoitoyhdistysten vastaukset jakaantuivat melko tasan metsä- ja ympäristökeskusten sekä metsänhoitoyhdistysten kesken. Pysyvien sopimusten osalta kaikki vastaajat näkivät kohteen valinnan soveltuvan parhaiten alueellisille ympäristökeskuksille. Mainittiin, että alueellisille ympäristökeskuksille sopii päärooli kohteiden valitsemisessa ja inventoinnissa, koska heillä on ammattitaitoa kohteiden tunnistamisessa ja rajaamisessa.

Sekä ympäristökeskusten (85 %) että metsäkeskusten (97 %) vastaajat pitivät omaa organisaatiotaan selkeästi sopivimpana tahona toteuttamaan *määräaikaisten kohteiden rajaaminen*. Metsänhoitoyhdistysten vastaukset jakautuivat tasaisemmin, mutta heistäkin suurin osa piti omaa organisaatiotaan sopivimpana tähän tehtävään. *Pysyvien sopimusten* osalta ympäristökeskusta pidettiin sopivimpana tahona kohteen rajaamisessa.

Määräaikaisten sopimusten sopivimpana *sopimusosapuolena* pidettiin useimmin metsäkeskusta, erityisesti metsäkeskusten vastaajien keskuudessa (noin neljä viidesosaa piti sopivimpana). Ympäristökeskusten vastaajista yli puolet piti omaa organisaatiotaan sopivimpana, mutta reilu kolmannes koki metsäkeskuksen sopivimmaksi. *Pysyvien sopimusten* osalta selkeästi suurin osa piti alueellisia ympäristökeskuksia sopivimpana *sopimusosapuolena*. Esitettiin, että toiminnan selkeyden vuoksi olisi parempi, että vain yksi viranomaistaho solmisi sopimukset.

Määräaikaisten sopimusten *hoito- ja käyttösuunnitelman* tekemisen katsottiin sopivan parhaiten metsäkeskuksille. Noin neljä viidesosaa metsäkeskusten vastaajista ja ympäristökeskusten vastaajista kolme viidesosaa piti omaa organisaatiotaan sopivimpana *hoito- ja käyttösuunnitelman* tekijänä. Metsänhoitoyhdistysten näkemykset jakaantuivat taas tasaisemmin eri tahojen välille. *Pysyvien* sopimusten *hoito- ja käyttösuunnitelman* osalta ympäristökeskus koettiin sopivimmaksi toteuttajatahoksi.

Yli puolet vastaajista piti *määräaikaisten* sopimusten *valvonnan ja seurannan* sopivimpana toteuttajana metsäkeskusta, erityisesti metsäkeskusten (78 %) ja metsänhoitoyhdistysten vastaajien keskuudessa (56 %). Ympäristökeskusten vastaajista 37 % oli tätä mieltä, mutta yli puolet piti sopivimpana tahona omaa organisaatiotaan. *Pysyvien* sopimusten osalta useimmat sekä metsä- että ympäristökeskusten vastaajat pitivät sopivimpana valvonnan ja seurannan toteuttajatahona alueellisia ympäristökeskuksia. Metsänhoitoyhdistysten vastaajat katsoivat pysyvien sopimusten valvonnan ja seurannan sopivan sekä metsä- että ympäristökeskuksille.

Määräaikaisten sopimusten sopivimman *hinnan määrittäjän* arvioitiin olevan metsäkeskus ja toiseksi sopivimman metsänhoitoyhdistys. Metsäkeskusten vastaajista 81 % katsoi pystyvänsä itse määrittelemään parhaiten kohteen hinnan. Metsänhoitoyhdistysten vastaajista 74 % piti omaa organisaatiotaan sopivimpana. Alueellisissa ympäristökeskuksissa vastaukset jakautuivat tasaisemmin. *Pysyvien* sopimusten osalta parhaimpana *hinnan määrittäjänä* nähtiin ympäristökeskus, toiseksi parhaana metsänhoitoyhdistys ja kolmantena metsäkeskus. Ympäristökeskusten ja metsänhoitoyhdistysten vastaajista suurin osa (65 %) piti omaa organisaatiotaan sopivimpana tahona hinnan määrittelyssä. Metsäkeskusten vastaukset jakaantuivat suurimmaksi osaksi tasan metsä- ja

ympäristökeskusten kesken. Mainittiin, että myös Metsähallitus voisi jatkossa neuvotella kaupat ainakin pysyvien suojelualueiden osalta, jos alueet tulevat valtion hallintaan.

Määräaikaisissa sopimuksissa *suojelukeinon markkinoinnin ja tiedotuksen* katsottiin sopivan parhaiten metsäkeskuksille. Metsäkeskusten vastaajista 66 %, ympäristökeskusten vastaajista 60 % ja metsänhoitoyhdistysten vastaajista 38 % piti metsäkeskusta sopivimpana tahona. Toiseksi parhaana tahona pidettiin metsänhoitoyhdistystä. Sekä ympäristökeskusten että metsänhoitoyhdistysten vastaajat katsoivat *pysyvien suojelukeinojen markkinoinnin ja tiedotuksen* sopivan parhaiten ympäristökeskuksille. Todettiin, että markkinointia ja tiedotusta pitäisi tehdä laajasti yhteistyössä metsäorganisaatioiden ja ympäristökeskusten kesken.

Yhteydenottohenkilöksi määräaikaisten sopimusten osalta katsottiin sopivan parhaiten metsäkeskuksen toimihenkilö, mutta lähes yhtä hyvin metsänhoitoyhdistyksen henkilö. Sekä ympäristökeskusten että metsäkeskuksen vastaajat pitivät sopivimpana metsäkeskuksen henkilöä ja toiseksi sopivimpana metsänhoitoyhdistyksen henkilöä. Metsänhoitoyhdistysten vastaajista taas selkeästi suurin osa, 71 %, koki, että sopivin yhteydenottohenkilö löytyisi metsänhoitoyhdistyksistä. *Pysyvien* sopimusten osalta näkemykset jakautuivat melko tasaisesti metsäkeskuksen, ympäristökeskuksen ja metsänhoitoyhdistyksen kesken.

Sekä määräaikaisissa että pysyvissä sopimuksissa *metsänomistajalle sopivasta kohteesta tiedottamisen* nähtiin sopivan parhaiten metsänhoitoyhdistyksille, mutta lähes yhtä usein metsäkeskuksille. Metsänhoitoyhdistysten vastaajista noin kolme neljäsosaa piti omaa organisaatiota sopivimpana tahona, kun taas metsäkeskusten ja ympäristökeskusten vastaajista yli puolet piti sopivimpana tahona metsäkeskuksia.

Usean vastaajan mukaan määräaikaisten monimuotoisuuden turvaamiskeinojen ja rahoituksen käyttö talousmetsissä kuuluu metsäkeskusten toimenkuvaan. Perinnebiotooppien osalta määräaikaiset sopimukset tulisi kuitenkin toteuttaa ympäristökeskuksen kautta. Pysyvän suojelun kohteet ehdotettiin valmisteltavaksi metsäkeskusten ja ympäristökeskusten yhteistyönä, kuitenkin niin, että ympäristökeskukset vastaisivat kohteiden hallinnoinnista. Mainittiin, että kokonaisuudessaan luonnonsuojelu ja sen toteuttamiseen ja valvontaan liittyvät tehtävät kuuluvat ympäristöhallinnon toimenkuvaan. Tiettyjen toimintojen keskittämisen tietyille organisaatiolle todettiin selkeyttävän tehtäväjakoja. Yhteistyötä eri tahojen kesken pidettiin kuitenkin tärkeänä.

Esitettiin myös näkemys, että metsänhoitoyhdistys on metsänomistajan tärkein yhteistyötaho ja monimuotoisuuden turvaamisen onnistumisen ehdoton edellytys on metsänhoitoyhdistysten mukanaolo toiminnassa. Metsänhoitoyhdistyksillä on hyvät suhteet metsänomistajiin sekä ajantasainen, ”hiljainen tieto”, toimialueensa metsistä.

3.3 Monimuotoisuuden turvaamisen kehittäminen

3.3.1 Monimuotoisuuden turvaamisen kehitystarpeet ja sen vaatimat resurssit

Monimuotoisuuden turvaamisen kehitystarpeita ja sen organisaatiolta edellyttämiä uusia resursseja ja tietotarpeita selvitettiin avoimella kysymyksellä. Tässä kappaleessa on nostettu esiin yksittäisiäkin vastauksissa esitettyjä kehitys- ja resurssitarpeita.

Osa vastaajista näki monimuotoisuuden turvaamisen tason heikkona. Esitettiin, että vanhan kaltaisen teemaohjelma-politiikka on ainoa keino lisätä merkittävästi monimuotoisuutta, eivätkä vapaaehtoiset pirstaleiset pienet kohteet riitä tuottamaan riittävän hyvää suojelun tasoa. Osa taas koki monimuotoisuuden turvaamisen tason riittävänä nykyisillä keinoilla. Mainittiin, että monimuotoisuus on jo riittävän hyvin huomioitu Metsälain 10 §:n ja sertifiointin kautta eikä uusia monimuotoisuuden turvaamisen toimenpiteitä tarvita.

Uusi monimuotoisuuden turvaamisohjelma nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi. Monimuotoisuuden turvaamisen kehittämiseksi kaikki METSO-keinot tulisi laajentaa koko Suomeen ja ohjelmalle tulisi jatkossakin turvata riittävä rahoitus. Toiset vastaajat kokivat kuitenkin, että METSO-toimenpiteitä pitäisi yksinkertaistaa ja selkeyttää niiden työnjakoa, jotta tehokkuutta saataisiin lisää. Kokeilussa olevaa keinovalikoimaa pidettiin usein kokonaisuudessaan liian laajana ja maanomistajaa hämmentävänä. Esitettiin, että luonnonsuojelun määrärahoja tulisi voida käyttää joustavasti myös suojeluohjelmien ulkopuolisten arvokohteiden turvaamiseen.

Ongelmana monimuotoisuuden turvaamisessa koettiin olevan se, että vaikka yleinen ilmapiiri onkin muuttunut monimuotoisuuden turvaamiselle myönteisempään suuntaan, käytännön toiminta ei kuitenkaan vielä vastaa sitä. Tarvitaan todellista tahtoa, osaamista ja asennemuutosta monimuotoisuuden turvaamiseksi. Monimuotoisuuden turvaamisen uskottiin onnistuvan parhaiten, kun sen huomioon ottaminen sisällytetään normaaleihin metsissä tehtäviin toimenpiteisiin.

Alueiden pirstoutuneisuuden vuoksi tulisi suojeluun ottaa mukaan myös luonnonarvoiltaan vaatimattomampia ja kehityskelpoisia alueita suojelukohteiden ympäriltä laajempien kokonaisuuksien muodostamiseksi. Hankinta olisi edullisempaa ja kohteiden ennallistamisella saataisiin aikaan positiivisia työllisyysvaikutuksia. Myös tilarajoja ylittämällä suojelukohteiden muodostamisessa voitaisiin pyrkiä suurempiin yhtenäisiin kokonaisuuksiin. Perinnebiotooppeja ja muita hoitoa vaativia kohteita tulisi saada hoidon piiriin sekä laadukkaita luonnonhoitohankkeita tulisi ideoida sopiviin kohteisiin.

Esitettiin, että monimuotoisuuden turvaamista tulisi kehittää metsänhoitosuosituksen, sertifiointin sekä verkostotyyppisten yhteistyöhankkeiden kautta. Mikäli lahoppuun määrä saataisiin nostettua talousmetsissä nykyistä suuremmaksi, isolle osalle uhanalaisista lajeista voitaisiin luoda paremmat elinmahdollisuudet ilman huomattavia metsien käytön rajoituksia. Toivottiin enemmän avointa keskustelua, jossa metsänomistajaa kuunnellaan ja hänelle voidaan esitellä erilaisia toimintavaihtoehtoja. Alueellisille ympäristökeskuksille tulisi saada käyttöön enemmän vapaaehtoisuuteen perustuvia suojelukeinoja sekä yhteiset säännöt niiden käytöstä. Vapaaehtoisen yksityisen suojelualueen perustaminen korvausta vastaan tulisi tehdä maanomistajalle mahdollisimman helpoksi. Viranomaisilla tulisi olla enemmän resursseja vastata maanomistajien taholta tuleviin suojelualoitteisiin.

Yhtenä suurena epäkohtana monimuotoisuuden turvaamisessa nähtiin resurssien puute. Lisäresursseja tarvittaisiin mm. tiedottamiseen, neuvontaan, yhteistyöhön, inventointeihin ja hallintoon. Usean vastaajan mukaan monimuotoisuuden turvaamisessa tarvittaisiin lisäpanostusta vapaaehtoisten suojelukeinojen ja nykyisten tukimuotojen markkinointiin metsäsuunnittelun yhteydessä. Usean vastaajan mukaan myös metsäkeskusten ja ympäristökeskusten välistä tiedonvaihtoa ja verkostoitumista olisi parannettava ja tietokantojen yhteiskäyttöä eri toimijoiden kesken tulisi lisätä. Yhtenä kehitysehdotuksena mainittiin, että metsäkeskukset, ympäristökeskukset, metsän-

omistajat ja tutkimuslaitokset voisivat yhteistyössä suunnitella monimuotoisuuden turvaamista paikkatietoaineistoja hyödyntäen.

Monimuotoisuuden turvaamisen nähtiin edellyttävän sekä metsänomistajien että metsäammattilaisten koulutusta. Monimuotoisuuden turvaamiseen kohdistuvan neuvonnan katsottiin vaativan selkeää kohdistettua resurssia, eikä sen uskottu onnistuvan pelkästään metsänhoidollisen neuvonnan yhteydessä. Metsänomistajien henkilökohtaista neuvontaa tulisi tehostaa ja metsäsuunnittelua kehittää monimuotoisuutta turvaavaan suuntaan. Esitettiin, että palkattaisiin metsänomistajien monimuotoisuusneuvontaan erikoistuneita henkilöitä näitä tehtäviä hoitamaan. Vakainaista henkilöstöä katsottiin tarvittavan luonnonarvoiltaan arvokkaiden alueiden inventointiin sekä erityisesti neuvontaan ja organisaatioiden välisen yhteistyön koordinointiin.

Tutkimustietoa monimuotoisuuden suojelusta tulisi jalkauttaa sekä metsä- ja ympäristöammattilaisten että metsänomistajien käyttöön entistä enemmän. Myös eri keinojen vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta tarvittaisiin lisää tietoa.

3.3.2 Metsäsuunnittelu ja monimuotoisuuden turvaaminen

Metsäsuunnittelun kehittämis- ja hyödyntämismahdollisuuksia monimuotoisuuden turvaamisen näkökulmasta selvitettiin vastaajilta avoimella kysymyksellä. Tässä kappaleessa on nostettu esiin yksittäisissäkin vastauksissa mainittuja kehitys- ja hyödyntämismahdollisuuksia.

Usean vastaajan mukaan monimuotoisuus tulisi ottaa paremmin huomioon tilakohtaisissa metsäsuunnitelmissa, joiden tekemisen yhteydessä on hyvä tilaisuus markkinoida maanomistajalle henkilökohtaisesti erilaisia monimuotoisuuden lisäämistä edistäviä vaihtoehtoja. Usean vastaajan mukaan metsäsuunnittelun yhteydessä tulisi panostaa enemmän metsänomistajan henkilökohtaiseen neuvontaan ja tavoitteiden huomioon ottamiseen sekä jakaa monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvää tietoa. On tärkeää kertoa maanomistajalle arvokkaista suojelukohteista ja niiden suojelun korvausmahdollisuuksista sekä kirjata kohteiden turvaamiseksi tarvittavat menettelyt perusteluineen suunnittelutietoihin. Samalla erilaiset korvauksen sisältävät suojelukeinot voitaisiin saada sopivilla kohteilla vartenotettavaksi vaihtoehdoksi perinteisen puunmyynnin rinnalle. Metsäomistajalle tulisi olla tarjolla riittäviä kannustimia valita luontoarvot tuotantosunnaksi, jos tilalla on siihen edellytykset. Tiedottamisen katsottiin onnistuvan hyvin metsäsuunnittelun yhteydessä. Metsänomistajan mukanaoloa maastossa suunnitelmaa tehtäessä pidettiin tärkeänä.

Puutuotannollisesti painottunutta metsäsuunnitelmaa voitaisiin täydentää monimuotoisuussuunnittelulla, jota voisivat tehdä muutkin tahot kuin metsäkeskukset tai metsänhoitoyhdistykset. Varsinkin ympäristökeskusten vastaajat korostivat, että tulisi olla mahdollisuus tarjota metsänomistajalle ns. luontopainotteista metsäsuunnittelua, jossa luonnon- ja metsänhoito olisi sovitettu hyvin yhteen. Tilakohtaisessa metsäsuunnitelmassa voitaisiin pyrkiä tekemään pienempiä avohakkuu-aloja ja suosia poimintahakkuita. Monimuotoisuutta voitaisiin edistää metsäsuunnittelun keinoin myös pidentämällä metsien kiertoaikoja, suosimalla sekametsiä, edistämällä lahoppun syntymistä, ottamalla huomioon puustoiset perinnebiotoopit ja niiden vaatimukset sekä tukemalla näitä toimenpiteitä taloudellisesti mm. Kestävän metsätalouden rahoituslain tuilla.

Uskottiin, että suuri osa monimuotoisuuden kannalta tärkeistä alueista on mahdollista löytää metsäsuunnittelun inventointien kautta. Tämän ei katsottu vievän kohtuuttomasti suunnittelijoiden aikaa. Monimuotoisuuden kannalta tärkeiden kohteiden löytämisen arvioitiin kuitenkin vaativan koulutusta ja asennemuutosta. Halukkuuden ja taidon ottaa huomioon kohteita arvioitiin vaihtelee-

van erittäin paljon. Metsäsuunnittelijoitten monimuotoisuuskoulutusta tulisikin lisätä ja samalla muokata heidän asenteitaan hyväksyvämmiksi monimuotoisuuden turvaamista kohtaan. Uskottiin, että metsäkeskusten ja ympäristöviranomaisten tiiviimpi yhteistyö, joka lähtee molemmipuolisesta asennemuutoksesta, edistäisi monimuotoisuuden turvaamista.

Todettiin, että perussuunnittelu tulee uudistumaan lähivuosina siten, ettei kattavaan aluetason erikoissuunnitteluun monimuotoisuusnäkökulmasta ole mahdollisuutta. Olisi kuitenkin hyvä, jos olisi olemassa riittävät resurssit tehdä myös erityissuunnitelmia, esimerkiksi luonnon- tai riistanhoitoon painottuneita metsäsuunnitelmia, metsänomistajan niin halutessa. Esitettiin, että luontoarvojen säilyttämiseksi olisi hyvä pystyä tarkastelemaan alueen monimuotoisuusarvoja myös tilarajojen yli.

Koulutusta luonnonhoidosta olisi lisättävä; monia mahdollisuuksia arvioitiin jäävän huomioimatta tiedon puutteen takia. Suunnittelijoille asetettujen hehtaaritavoitteiden pitäisi myös olla pienempiä.

Moni vastaajista toivoi metsäsuunnittelun yhteydessä havaittujen arvokkaiden kohteiden sijaintitietojen olevan laajemmin viranomaisten käytössä. Tiedot lakikohteista tulisi voida siirtää metsäyhtiöiden ja metsänhoitoyhdistysten tietokantoihin. Arvokkaita kohteita koskevan paikkatiedon käyttöä tulisi tehostaa ja mahdollistaa sen yhteiskäyttö eri toimijoiden kesken. Toisaalta esitettiin, että metsäsuunnitelmatiedot eivät saa olla julkisia, sillä silloin metsänomistajat eivät enää tilaa suunnitelmia. Lisäksi metsäsuunnitelmissa todettiin olevan jo nyt liikaa tietoa.

4 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tässä raportissa tarkastellaan metsäkeskusten, alueellisten ympäristökeskusten ja metsänhoitoyhdistysten näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimasta ja sen kehittämistarpeista sekä yhteistyön kehittämisestä eri organisaatioiden välillä monimuotoisuuden turvaamisessa.

Monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoiman monipuolisuutta, mutta toisaalta myös sen yksinkertaistamista sekä sulauttamista osaksi normaalia metsäammattilaisten ja ympäristöviranomaisten toimintakäytäntöä pidettiin tärkeänä. Pysyviä vapaaehtoisia keinoja pidettiin tärkeimpinä monimuotoisuuden turvaamisessa kaikkien elinympäristöjen osalta. Alueellisissa ympäristökeskuksissa yksityisen suojelualueen perustaminen ja maanmyynti valtiolle sekä perinteinen luonnonsuojeluohjelma nähtiin useammin tärkeänä kuin metsäammattilaisten keskuudessa. Sekä pysyvien että määräaikaisten sopimusten vapaaehtoisuutta pidettiin erittäin olennaisena osana tulevaisuuden keinopalettia. Uusien suojelukeinojen toteuttaminen vaatii kuitenkin henkilöstö- ja koulutusresursseja, jotka on turvattava jatkossa.

Metsäammattilaiset painottivat voimakkaammin määräaikaista vapaaehtoisia keinoja, kuten luonnonarvokauppaa. Hellstenin (2006) mukaan yhteistyö metsä- ja ympäristöammattilaisten kesken vapaaehtoisissa määräaikaissa keinoissa luo mahdollisuuksia suojelukulttuurin muutokseen ja voi korvata sektoreiden välisiä vastakkainasetteluja. Luonnonarvokauppa on saavuttanut hyväksyntää myös metsänomistajien keskuudessa (Juutinen ym. 2006, Kumela ja Koskela 2006, Kumela ja Paloniemi 2006). Ympäristökeskuksissa taas tarjouskilpailua pidettiin luonnonarvokauppaa tärkeämpänä johtuen sopimusten pysyvyydestä.

Vaikka määräaikaiset vapaaehtoiset keinot koettiin tarpeellisiksi, (ks. myös Juutinen ym. 2005, Kumela ja Koskela 2006, Kumela ja Paloniemi 2006) ne saivat osakseen myös melko paljon kritiikkiä. Määräaikaisten keinojen tuottamaa luonnonsuojelullista hyötyä epäiltiin vähäiseksi ja niiden nähtiin soveltuvan vain harvoille elinympäristöille ja olevan kalliita. Syrjäsen ym. (2007) mukaan suojelukeinoja voitaisiin kohdentaa siten, että määräaikaisia suojelusopimuksia käytettäisiin enemmän hoitoa vaativien ja luonnonarvoiltaan muuttuvien kohteiden suojeluun ja pitkäaikaisia tai pysyviä suojelusopimuksia puolestaan hitaasti kehittyvien ja pysyvien monimuotoisuusarvojen tuottamiseen.

Ennallistamiseen suojelualueilla suhtauduttiin myönteisemmin kuin ennallistamiseen talousmet-
sissä, erityisesti metsäammattilaisten keskuudessa. Olemassa olevan lahoppuuston säästämistä pidettiin ennallistamis- ja luonnonhoitokeinoista tarpeellisimpana. Suurin osa vastaajista piti myös säästöpuiden ja säästöpuuryhmien jättämistä hakkuualoille tarpeellisena monimuotoisuuden turvaamisen kannalta, vaikka niiden jättämistä kohtaan esitettiin myös kritiikkiä. Hännisen ja Kurttilan (2007) mukaan metsänomistajat eivät ole täysin ymmärtäneet säästöpuiden jättämisen merkitystä, vaan suurin osa piti tärkeimpänä syynä säästöpuiden jättämiselle uudistusalan luontaisen taimettumisen edistämistä. Pienaukotusta, metsäojien tukkimista kivennäismailla, jatkuvaa kasvatus- ja jalopuuistutuksia ei pidetty kovin tarpeellisina toimenpiteinä.

Monimuotoisuuden turvaamisessa ja keinoissa halutaan ottaa nykyistä laajemmin huomioon myös yhteiskunnallisia tekijöitä, kuten maaseudun elinvoimaisuuden säilyminen, maisemanhoito ja kulttuuriarvot. Silvastin (2001) mukaan metsänomistajat kokevat usein monimuotoisuuden maiseman ja kulttuurin kautta. Maisemallisesti kauniita paikkoja on usein säästetty tiloilla hakkuilta ja metsänomistajat kokevat ne arvokkaina kohteina.

Metsäsuunnittelu koettiin hyvänä väylänä viedä monimuotoisuustietoa metsänomistajille. Varsinkin ympäristökeskuksissa toivottiin luontopainotteisen metsäsuunnittelun käyttöönottoa, kun metsäorganisaatioissa oltiin tyytyväisempiä sen nykyiseen sisältöön. Suunnittelijoiden osaamisen ja motivaation arvioitiin vaikuttavan paljon siihen, miten paljon monimuotoisuusasioita käytännön metsäsuunnittelussa otetaan huomioon. Metsänomistajien asenneilmapiirin on arvioitu METSON myötä muuttuneen monimuotoisuuden turvaamiselle myönteisempään suuntaan (Syrjänen ym. 2007) ja se voi jatkossa lisätä luontopainotteisen metsäsuunnittelun kysyntää.

Monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvien työtehtävien katsottiin sopivan parhaiten ympäristö- ja metsäkeskuksille sekä joiltain osin metsänhoitoyhdistyksille. Muiden organisaatioiden kuten TE-keskuksen rooli jäi hyvin pieneksi. Luonnonarvokaupan, tarjouskilpailun ja yhteistoimintaverkostojen kokeiluhankkeissa sopimuksia on solmittu sekä ympäristö- että metsäkeskuksissa. Usean organisaation mukana olo koettiin olevan metsänomistajalle ja itse sopimusprosessin toteuttamiselle hankalaa (ks. myös Syrjänen ym. 2007) ja kaivattiin ns. yhden luukun periaatetta. Kuitenkin sopimusten pysyvyys ja määräaikaisuus muodosti jakajan eri organisaatioiden välille: pysyviin sopimuksiin liittyvien tehtävien katsottiin kuuluvan ympäristökeskuksille ja määräaikaisiin liittyvien tehtävien pääasiassa metsäammattilaisille. Metsäammattilaisten katsottiin myös hoitavan metsänomistajaan kohdistuvan yhteydenpidon ja tiedotuksen parhaiten. Yhteistyö eri toimijoiden kesken koettiin kuitenkin tärkeäksi, vaikka jokin taho pääasiassa hallinnoisikin sopimusten tekoa.

Pysyvien sopimusten osalta vastaajat pitivät pääsääntöisesti ympäristökeskusta parhaana sopimusosapuolena luontoarvojen arvioinnin, kohteen valinnan, kohteen rajaamisen, hinnannä-
rityksen, valvonnan, suojelukeinon markkinoinnin ja tiedotuksen sekä pysyvien kohteiden hoito-

ja käyttösuunnitelman osalta. Ympäristökeskuksilla katsottiin olevan entuudestaan kokemusta ja asiantuntemusta suojelualueiden perustamisesta. Määräaikaisten sopimusten osalta sekä ympäristö- että metsäkeskukset arvioivat kohteen valinnan ja rajaamisen sopivan parhaiten heidän oman organisaationsa toimialueeseen.

Metsäkeskuksille katsottiin sopivan määräaikaisten sopimusten solmiminen, määräaikaisten hoito- ja käyttösuunnitelmien tekeminen, määräaikaisiin sopimuksiin liittyvät valvonta- ja seuranta-tehtävät, hinnan määrittäminen sekä suojelukeinojen markkinointi. Sekä pysyviin että määräaikaisiin sopimuksiin soveltuvista kohteista tiedottamisen nähtiin sopivan parhaiten metsänhoitoyhdistyksille sekä metsäkeskuksille. Metsäammattilaisten arvioitiin soveltuvan parhaiten metsänomistajan yhteydenottotahoksi monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvissä asioissa. Metsäammattilaisten rooli linkkinä metsänomistajan ja suojelukeinojen toteuttamisen välillä on todettu olevan tärkeä, koska he ovat useimmiten metsänomistajille tuttuja ja helposti lähestyttäviä (Kumela ja Koskela 2006, Kumela ja Paloniemi 2006).

Yhteistyön merkitys monimuotoisuuden turvaamisessa on korostunut, vaikka yhteistyö ei kaikilta osin täyttänyt kaikkien vastaajien toiveita. Metsä- ja ympäristöorganisaatioiden välillä arvioitiin olevan edelleen esiintyvän jossain määrin asenne-eroja. Yhteistyöhankkeiden, tiedotuksen ja koulutuksen lisäämisen katsottiin vähentävän organisaatioiden välisiä ennakkoluuloja ja helpottavan yhteistyön syntymistä ja tiedon, osaamisen ja kokemusten jakamista. Tärkeää olisi luoda konkreettisia mahdollisuuksia yhteistyön muodostumiselle, kuten yhteisiä retkeilyjä ja koulutus-tilaisuuksia, joissa kontaktien muodostuminen ja toiseen organisaatioon tutustuminen helpottuisi. Syrjäsen ym. (2007) mukaan METSON yhteistoimintaverkostokokeiluhankkeissa tehty yhteistyö suojeluasioissa perinteisesti vastakkaisia näkökulmia edustaneiden tahojen, metsä- ja ympäristöorganisaatioiden, välillä on parantanut huomattavasti toimijoiden keskinäistä hyväksyntää.

Myös yhteistyö metsänomistajien kanssa koettiin tärkeänä. Metsänomistajan ottaminen mukaan monimuotoisuuden turvaamisen suunnitteluun lisää metsänomistajan tietoa monimuotoisuudesta ja vähentää ennakkoluuloja suojelua kohtaan. Metsänomistajien ennakkoluulojen taustalla voivat olla kielteiset kokemukset viranomaistoiminnasta suojeluasioissa ja ns. pakkosuojelun aiheuttamat uhkakuvat (Paloniemi ym. 2006, ks. myös Vehkala ja Vainio 2000). Myönteiset esimerkit vapaaehtoisen suojelun onnistumisesta sekä tiedottaminen suojelun merkityksestä, tarpeellisuudesta ja eri suojeluvaihtoehdoista nähtiin mahdollisuutena lieventää metsänomistajien ennakoasenteita. Viranomaisen määräysvaltaa ei enää nähdä ainoana toimintatapana, vaan metsänomistajien osallistumista ja päätösvaltaa halutaan lisätä.

Kirjallisuus

- Futunet & Internetix. 2006. NexusDelfix 2006. Verkkodokumentti. Saatavissa: <http://nexusdelfix.internetix.fi/fi/materiaalit/etusivu>. 7.11.2007.
- Hellsten, H.K. 2006. Viranhaltijat luonnonarvokaupan ja tarjouskilpailun osallistajina. Ympäristönsuojelutieteen Pro Gradu -työ. Bio- ja ympäristötieteiden laitos, Helsinki. 76s.
- Hänninen, Harri & Kurttila, Mikko. 2007. Metsäluonnon monimuotoisuusneuvonnan vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 57. 72 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp057.htm>.
- Juutinen, A., Horne, P., Koskela, T., Matinaho, S., Mäntymaa, E. & Mönkkönen, M. 2005. Metsänomistajien näkemyksiä luonnonarvokaupasta: kyselytutkimus luonnonarvokaupan kokeiluhankkeeseen osallistuneille. Metlan työraportteja 18. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp018.htm>
- Koskela, T., Horne, P., Syrjänen, K. & Kumela, H. 2006a. METSO-toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi. Väliraportti II. Sidosryhmien ja tutkijoiden näkemyksiä METSO-ohjelmasta. Verkkodokumentti. Saatavissa: http://wwwb.mmm.fi/metso/ASIA-KIRJAT/METSON_seuranta_VALIRAPORTTI_II_30_1_2006.pdf. Metsäntutkimuslaitos ja Suomen Ympäristökeskus. 73 s.
- Koskela, T., Kumela, H., Syrjänen, K. & Horne, P. 2006b. METSO-toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi. Väliraportti III. METSO-hankkeiden vastuuhenkilöiden kokemuksia hankkeiden toiminnasta, vaikutuksista ja kehittämistarpeista. Verkkodokumentti. Saatavissa: http://wwwb.mmm.fi/metso/ASIAKIRJAT/METSON_seuranta_VALIRAPORTTI_III_1_9_2006.pdf. Metsäntutkimuslaitos ja Suomen Ympäristökeskus. 97 s.
- Kumela, H. & Koskela, T. 2006. Metsänomistajien näkemyksiä luonnonarvokaupan ja sen sopimusehtojen hyväksyttävyydestä. Metsätieteen aikakauskirja 2: 257–270.
- Kumela, H. & Paloniemi, R. 2006. Luonnonarvokauppa – vastaus luonnonsuojelun kohtaamattomuuden ongelmiin? Alue ja ympäristö 1: 25–36.
- Paloniemi, R., Kumela, H., Tikka, P., Hellsten, H.K. & Massa, I. 2006. Maanomistajien näkökulmia luonnonsuojeluun. Tiivistelmä 45. Teoksessa: Horne, P., Koskela, T., Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. METSON jäljillä. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus. 387 s.
- Silvasti, T. 2001. Talonpojan elämä. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 821. Helsinki. 341s.
- Syrjänen, K., Horne, P. & Koskela, T. 2005. METSO-toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi. Väliraportti I. Hankkeiden itsearviointit 2003-04. Verkkodokumentti. Saatavissa: http://wwwb.mmm.fi/metso/ASIAKIRJAT/METSON_seurannan_I_valiraportti.pdf. Suomen ympäristökeskus ja Metsäntutkimuslaitos. 91 s.
- Syrjänen, K., Horne, P., Koskela, T. & Kumela, H. 2007. METSON seuranta ja arviointi. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman seurannan ja arvioinnin loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus. 351 s.
- Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi 23.10.2002. Valtioneuvosto. 17 s.
- Vehkala, M-M. & Vainio, A. 2000. Luonnonsuojelun yhteiskunnallinen ulottuvuus. Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen sosio-ekonomiset vaikutukset Väli-Suomessa 1990-luvulla. Vaasan yliopiston tutkimuslaitoksen julkaisuja 83. Vaasan yliopiston tutkimuslaitos.
- Ympäristöministeriö. 2007. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman 2008-2016 valmistelu. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=20996&lan=fi>. 5.11.2007.